

De ephemera Britannica. Liber unus, summa cura recognitus / [John Caius].

Contributors

Caius, John, 1510-1573

Publication/Creation

Londini : Impensis Gul. & Joh. Innys, 1721.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/vp8zv2uh>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

Casual

7/5 Quaritch 1880.

3/0

16492/B
1/9/8

G x 12
18

3/4

i/

W. Curtis

63. B. 28

29529

paym
10/17/11

JOHANNIS CAII

BRITANNI

DE

Ephemeræ Britannicæ

LIBER UNUS,

Summâ Curâ Recognitus.

LONDINI:

Impensis GUL. & JOH. INNYS in Area
Occidentali D. Pauli, MDCCXXI.

Reverendissimo in Christo Patri,

A T Q U E

Illustrissimo Domino,

D. ANTONIO PERENOTO,

ATRABATENSI EPISCOPO,

Cæsareæ Majestati à sanctiori Consilio,

Et ejusdem scrinii Magistro,

JOHANNES CAIUS S. D.

*Apienter scriptum est à
Posedippo, Præsul re-
verendissime, ἢ τὸ γνέσθαι
μηδέποτε, ἢ τὸ θανεῖν αὐτί-
κα τικτόμενον hoc est, aut
non nasci omnino, aut natum quàm
mox interire. Id, ut etiam nos cen-
seamus, ratio humanæ vitæ postulat.*

B

Quantis

EPISTOLA.

Quantis enim malis referta ea sit, quibus casibus exposita, quàm omnibus fortunæ telis objecta, & quot morbis obnoxia, quotidianus usus docet. Etenim ut à vitæ nostræ primordiis ordiamur, quis non videt naturam primum nascentium hominum fletum & vagitum esse voluisse? Omnes his principiis edimur, his omnis insequentium annorum ordo consentit. Si enim respicere velis quantum à tergo malorum, quantum rerum tristium immineat, larga certè miseriei & assidua materia est. Nam hunc incendia consumunt, illum cædes sustulit, alium unda absorbet, alium ex alto tegula enecat, tempestas alium conficit, alium debiscens terra devorat, alium serpens, alium præceps casus exanimat. Alium ad quotidianum opus laboriosa egestas vocat, alium ambitio nunquam quieta sollicitat; alius divitias (fortunæ ludibria) quas optaverat, metuit, & voto laborat suo, ut rectè scripsit Seneca. Istum sollicitudo,

EPISTOLA.

citudo, illum simulas turbat; alium labor in affluentia rerum torquet, alium ad ostium aut in via obsidens turba molestat. Hunc brumalibus diebus frigus, illum æstivalibus calor urget; sitis alium, alium fames premit. Hic timet, ille invidet; illum stultus amor vexat, hunc edax odium emaciat. Hic habere se dolet liberos & uxorem, hic perdidisse. Istum irrita fallacis fortunæ spes inquietat, illum cui uberioris rei expectatio nulla erat, onere fortuna gravat. Eadem hunc attollit, hunc deprimit, & de rebus brevi relinquendis, deque lanâ sæpè caprina, tanquam pro aris atque focis, hic pugnat, hic litigat, ut in vitâ sæpius aut de βροχῶ, aut de λόγῳ cogitandum, uti sapiens Diogenes solebat dicere. Itaque ratio nobis in rebus humanis ni finem miseriarum fecerit, fortuna non faciet, & vita nobis antè deerit, quàm causa dolendi: tantæ hominum curæ, tantum est in rebus inane. Eam ob rem ita fœlicissimus quisque habetur,

EPISTOLA.

tur, ut quàm minimis quàmque paucissimis hujus vitæ incommodis urgetur : pulchro sanè fælicitatis genere. Ea tamen sors nostra est, ea infælix conditio, ea iniqua fælicitas, ut citiùs de vitâ decedas, quàm ista declines. Imò cùm multùm diuque hujus vitæ procellis sùsque déque jactatus fueris, multis periculis defunctus, tum cùm suavissimè quod vitæ superest agendum speres, subeunt morbi, tristisq; senectus ; tandemque mortem obire, dissoluto naturæ vinculo, cogeris : egregium scilicet auctoramentum vitæ. Certa tamen naturæ ratio hæc est, nec fallit unquam. Etenim ita comparatum est, ut commorandi natura diversorium nobis non habitandi dedit. Quòd enim constitutionis nostræ elementa corrumpi facile possunt, & eorum nexus levi quavis occasione dissolvi solet, exiguum nobis vitæ curriculum natura circumscripsit. Quare superanda omnis fortuna ferendo est, & contra brevis vitæ mortalitatem nitendum

E P I S T O L A.

tendum virtute, literis, & rectè factis. (Nam virtus post funera vivit, & famam extendere factis, hoc virtutis opus) dandaque opera, ut cum corpus mortale & caducum sit, mens immortalis atque stabilis esse possit; utque apud posteros honestæ vitæ memoriam relinquamus, quæ perpetuò vivat. His enim modis inveniuntur rationes, quibus ista vitæ impedimenta aut amputemus aut elevemus. Quæ res suavit ut in illis rerum angustiis quibus premebantur nostri, cum Ephemera seu Sudor Britannicus affligeret, aliquas rationes excogitarem, quibus æger aut expediretur, aut si expediri malo omnino non posset, solaretur tamen. Eas literis mandavi, atque in publicum communeque commodum sub illustri illo tuæ Reverentiæ nomine contuli: quem etsi de facie non novi, de illustri tamen nomine, de gravitate & prudentiâ, de comitate & literis, functionisque tuæ munere atque dexteritate, cæterâque virtute vel maxi-

EPISTOLA.

mè novi, quæ potissima cognoscendi
 ratio est. Nam cùm homo duabus
 constet partibus, corpore & animo,
 maximè qualis homo sit, & quòd ho-
 mo sit, ex mente pervidetur. Nam
 si ex lineamentis figurâque corporis
 homo aut censeretur, aut æstimare-
 tur, eâdem operâ & statua homo
 esse censi poterit. Proinde sapien-
 ter fecerunt illi Philosophi, qui, ut
 an homo quis esset cognoscerent, loqui
 jusserunt, quo mentis non corporis in-
 dicio hominem intelligant. Ut autem
 hoc ad te opusculum darem, & virtu-
 tum tuarum laudes, & ut per te mali
 sui cum nostro communis (Sudorem
 dico Britannicum) tui Belgæ, cæte-
 raque natio Germanica solamen sen-
 tiant, in causâ fuere. Tuum erit,
 (amplissime vir) quòd virtutes tuas
 ornandi studio, tuosque cum nostris le-
 vandi desiderio datum sit, eâ gratiâ
 suscipere, quam te virtutes tuæ do-
 cent, & carus amor erga tuos jubet.
 Bene vale. Londini, pridie Idus Ja-
 nuarii, anno 1555.

JOHANNIS CAII

BRITANNI

DE

Ephmera Britannica

LIBER.

INSERTUS conditionis Britannicæ, atque amicorum rogatione incitatus, scripsi libellum superioribus diebus de pestilenti Ephemerâ jam tum populariter grassante, quam nostri homines Sudorem vocant. In eo plenius ex-

cutus sum oratione ad popularem sensum accommodatâ, primò quæ ad mali originem, causas, & symptomata pertinent: Cur privatim toties insulam Britanniam plus quàm cæteras regiones impetat: tum ut secundâ adhuc valetudine per gravia hæc tempora agendum tutò sit; Postremò, quibus modis avertendum malum, & quibus rationibus, peculiariter Britannis, infestante jam morbo, medendum sit. Idipsum, exacto jam mense uno postquam malum coepit, in omnium gratiam facturo mihi, eundem tractandi ordinem sequendum quidem, sed aliâ viâ insistendum est, quanto major ratio doctorum quàm rudium, omnium quàm paucorum, esse jure debeat. Quare dicam primò quæ morbi sævitia sit, quis ortus, quod nomen & natura, quæ signa atque causæ, quæ convenientia & cognatio cum nostris: Dein, quemadmodum se quisque à morbi contagione defendat: Ad extremum, ut se quis expediat, si morbus occupat. Principium tractationis
capiam

capiam à populari grassatione, sævitia-
que mali.

Ad decimum septimum calendas
Maïas anni quinquagesimi primi supra
millesimum & quingentesimum à
Christo nato, cùm jam in altâ pace
omnia & tranquilla essent, nec ullis
perturbata molestiis, subita & infueta
nostris hominibus ægritudo, *Salopiæ*
(clari munitique ad Sabrinam flumen
oppidi) irrepfit, cujus & nomen &
natura, primo suo ortu multos fefelle-
runt. Sed hi postea malo docti, & ve-
teris injuriæ memores, Sudorem, quem
Britannicum dicunt, esse tandem intel-
lexerunt. Is tam inclementer popu-
lum habebat, ut prope dicam omnes
per ea loca & vicina illis prosterneret.
Quosdam enim in viâ, cùm iter face-
rent, sustulit; quosdam domi ostia &
fenestras referando interemit; quosdam
per lusum atque jocos parum joculari-
ter jugulavit; per jejunia quosdam,
quosdam per saturitatem abripuit; in
somno aliquos, nonnullos vigiles inter-
fecit:

fecit : Usque adeò , ut ex multis ejusdem familiæ , pauci à febre incolumes perstiterint : ex paucis , nulli plerunque intacti evaserint . Ex his alios brevi momento , alios unius , duarum aut trium , alios quatuor , aut eo ampliùs , horarum spatio , postquam sudare cœperant , de vita sustulit . Sæpissimè qui in prandio hilares erant , sub cœnam mortui fuerunt . Sed nemo qui devicto malo superfuerat , ante horas viginti quatuor quàm citissimè mali molestiâ & periculo liberatum se gloriari potuit . Itaque ex talibus initiis indies ingravescentibus , ubi acerbiora incrementa , longiùs latiùsque se fundente malo , subsequuta sunt , vix credas quis pavor , quantus metus omnes Britannos invasit ; præsertim cùm ejus conditionis miserandæ , quæ tum urgebat , contemplatio funestaque mortis imago , nulli spem vitæ (cujus usura omnibus solet esse carissima) non ademerit . Neque enim morbo ulla clementia fuit , nec ullum miseris mortalibus securum refugium . Etenim

nim nusquam non populabatur, nusquam non sæviebat malum. Alios qui se vivos ab hominibus relegârunt, eosdem mortuos in publicum revocavit. Alios conclusos ac penè abditos, contagione enectos in apertum reduxit. Neque sensere id malum foeminæ aut servitia, plebesque humilis aut media solùm, sed procures etiam, cùm notum sit æquo pede nobiliumque turres humiliumque casas id pulsâsse, iniquis tamen modis, ut dicemus postea. In eo hic conquerebatur se siti premi, ille ardoribus consumi, omnes sudore confici. Hunc rursus amentia coepit, hunc gravis sopor oppressit, hunc inquietudo exagitavit. Hic moribundus ingemuit, ille animam expiravit. Et qui valebat dudum, jam febrescebat, versâque vice, qui antè morbo laborabat, nunc alterius sanitatem procurabat. In summâ, ita nulli ferè hominum pepercit, ita in orbem crudele malum rediit, ut qui alios operâ officioque juvissent priùs, eos vicissim ab illis subsidium

fidium officiumque mutuuum petere :
 & contrà, qui ab aliis essent adjuti, eos
 sine quiete, magnâ fatigatione operam
 mutuam præbere, inque vices gravi
 periculo colla sub jugum mittere co-
 geret. Jam verò de fugâ (quæ aliàs
 in pestiferis morbis solet esse præsidio)
 cogitare, aut in alium locum commi-
 grare, inane & supervacuum planè fuit.
 Nusquam enim tutus portus nostris,
 nulla ex mutato loco securitas erat,
 quòd nulla malo oberranti omnia re-
 quies esset. Alii tamen, relictâ urbe,
 in agros profugerunt; alii contrà, ab
 agris ad urbes convolârunt; alii rursus
 recessus atque solitudines salutis causâ
 quærebant; alii domo nunquam prore-
 pebant. Sed cùm parùm id respondit,
 quod tanto studio sequebantur; aliis
 alia diverticula quærere, & alieno loco
 atque coelo per interposita maria &
 longè semota loca se conservare tutis-
 simum visum est. Hinc magnâ prope-
 ratione quidam ad Belgas, quidam ad
 Gallos transfretârunt; ad Hibernos
 alii,

alii, alii ad Scotos se receperunt. At id quoque cùm minus ex sententiâ cecidit, compertumque est laboriosius multò quàm ad salutem commodius esse, divinam opem & consilium domi cuique suæ expectare, omnibus certum atque constitutum fuit. Itaque malo victi, atque omni spe vitæ destituti, decubuere miseri, eodemque sæpe lecto vivus alter, alter mortuus, miserabili conditione jacuere. Quod in suis non ferentes mulieres (infirmus sexus sed indulgens) nullâ habitâ ædium curâ, neglecto corporis cultu, sine mente discurrebant (ut in tantâ animi perturbatione atque metu solet fieri) crebro suspirio, multo ejulatu, & largo lacrymarum fonte omnia complebant; nil nisi mortes loquebantur, quis perfugio locus, quid faciundum percontantes. Supremum diem ratæ jam adesse, tendebant ad sydera palmas, passisque manibus divinum numen & auxilium in genua procumbentes invocabant, & in suos intuentes, quæque alterius fidem

3 opemque

opemque implorabat. Sollicita his cura, ingens labor, summa lassitudo; vix tamen omnes sufficiebant ægrotantium ministerio. Viri morbo intenti, nullam rerum suarum rationem habere, vitæ immemores, de morte cogitare. Etenim cum magnâ ex parte omnes, tum acerbissimè viri malum sensere. Quapropter operas negligebant omnes, commercia intermittebant, funebria negotia curabant. Quoquo te vertisses, cadaver conspexisses. Continuus undique nolarum ænearum pulsus, confusus sonus erat. Is omnia loca occupabat, omnem urbem cæterumque vicinum agrum longè latèque adeò perfonabat atque omnia complebat, adeò sensum turbabat, ut & caput malè afficeret, & proximè alloquentem auris non sentiret. Sed quis concentus funebris, quis ploratus pompæ fuit, quàm acerba omnia, vix certè queo dicere: Nihil enim difficilius, quàm magno dolori paria verba reperire. Ubique lugubris erat lamentatio, fletus moerens, acerbus

acerbus luctus. Erat in luctu senatus, squalabat civitas, dolebat nobilis, mœrebat rusticus, tristis aspectus funerum, dolentium mœrorem exagitabat. Deflebat natum parens, parentem filius, uxor maritum, maritus conjugem, affinis affinem, amicus amicum, miserandis planè modis. Nec ulla mali mortifve grassantis (impari tamen sævitiâ) finis erat, ante expletos menses quinque & eo ampliùs. Cœpit enim morbus ille *Salopiæ* (ut dixi) Aprili mense medio, nec in extremis Angliæ partibus, quæ ad septentrionem spectant, nisi Septembri ultimo, postquam omnem regionem percensuisset, finitus est. Quo temporis spatio quot in Angliâ periere, vix, credo, dici potest. Hoc constat, quod dolens refero, unâ civitate pauculis diebus plùs minùs sexaginta supra nongentos crudeli morbo intercidiſſe. His modis atque rationibus (ne longum faciam, neve retrahendo nostrum dolorem refricem, quis enim tantis miseriis non poterit commoveri?)

moveri?) admirabilis illa, & multis planè nova rerum facies, at omnibus formidabilis, omnium animos dejecit, spem prostravit, omnibus præsentis metum mortis constanter incussit, non aliter ac si de cœlo terribilis tactu fulminis, inevitabilis jactu teli trifulci metuendi Jovis jam jam ad unum omnes essent intermorituri: tanta morbi inclementia erat.

Ipse, dum hæc tragoedia agebatur, præsens spectator interfui, non sine meo gravi sanè dolore. Quippe humanum est humanis casibus ingemiscere, multoque magis misericordiam provocant, quæ oculis usurpamus. Quocirca omnia diligenter observare, singula expendere curiosiùs constitutum mihi fuit, ut ita demum majorum nostrorum more ad novos casus temporum, novorum consiliorum rationes accommodare, præsidiis salutaribus afflictis rebus succurrere foeliciùs commodiùsque liceret. Ita enim me posse aliquid præstare non dubitabam, cùm
non

non leve studiorum momentum deprehenderim observationem, cum ratione indagationem, tempus & periclitationem. Id quod indicant inter cætera quarundam herbarum reconditæ utilitates, quæ ratione, longinqui temporis usu, ac periclitatione percipiuntur. Neque certè hac de re communis vita dubitat, quandoquidem omnia curæ diligentiaque mortalium respondent. At id dum facerem, primum fuit ex causis atque signis non oscitanter æstimatis, novisse morbum. Dein rationem inire quamobrem ista evenirent, & ea nostris potissimum: atque an alios vis morbi consumpsit, alios negligentia, casus, intemperantia aut imperitia sustulit. Ad id, cum præceps popolareque malum esset, an non nisi ex contagione oriri potuisset investigare. Ex quibus non magno negotio innotesceret, quemadmodum istis omnibus occurrere medicamento conveniret. Cum præceps igitur fervor circa cor, sudorque insequens, sed non excedens horas vigintiquatuor,

cæteræque notæ, quas mox aperiã
cùm de signis egero, mali indicium fe-
cerant, non erat difficile comprehen-
dere febrem id esse, ex contagione pe-
stilentem, unius diei naturalis. Neque
enim morbus iste sudor tantùm est, ut
vulgus putat, sed febris, sed affectus
spirituum, qui ratione aëris venenato
quodam vapore infecti, dissolutâ mi-
stione corrumpuntur, atque in nobis
calorem præter naturam accendunt, di-
micantibus unâ & acriter de victoriâ
concertantibus veneno & naturâ, uti
paulò post non dubiis rationibus decla-
rabo. Hanc, non aliter atque alias
febres, propter graves labores & vehe-
mentes calores sudor largus, uti symp-
toma, sequitur. Quemadmodum enim
qui opus externum obnixè faciunt, toto
corpore sudant, ita qui internis morbis
graviter laborant, copiosos sudores sen-
tiunt: Iis natura, tanquam apto edu-
cendi virus instrumento, utitur. Quod
valens robustaque ubi consecuta fuerit,
vicit, salvaque res est. Sin præ impo-
tentiâ

tentiâ id minùs poterit, languescunt spiritus, succumbit æger, deficit anima. Nam sudor hic sponte profluens, atque ad plenum summumque perductus, salutaris est. Idem cohibitus, aut infrâ quàm par est diminutus, vel letalis est, vel certè cum periculo junctus. Id nostris Britannis non semel re comper- tum est. His enim morbus hic ut ad- ventitius non est, ita novus non est. Siquidem ex historiis Britannicis intel- ligo, malum hoc ex Britannia ortum esse (quantum scire licet) in exercitu Henrici Regis Angliæ ejus nominis sep- timi, quem partim ex Gallia tum nu- per secum adduxerat, partim in Wallia propter *Milfordiam*, quo classe appu- lit, conscripserat: exercuisseque no- stros per antea acta tempora, afflixisseque eo quo dixi modo per intervalla quin- quies: anno scilicet 1485. primò ab Augusto mense inito, ad Octobrem ul- timum. Iterum 1506. æstivo tempore. Tertiò, 1517. à Julio mense, ad De- cembrem medium. Quartò, 1528. per
C 2 omnem

omnem æstatem. Quintò denique, anno hoc quinquagesimo & altero supra sesquimillesimum, ad menses quinque & eò ampliùs, uti paulò antè diximus, regnantibus per ea tempora Henrico septimo, Henrico octavo, & Edvardo ejus nominis sexto, Anglorum Regibus. Ex quibus intervallis id obiter scire licet, hunc morbum non ejus esse generis quod nobilis auctor Hippocrates *Πιχάριον* seu *ἐνδημον* nominat, sed *Πίδημον* potiùs, etsi certis locis atque nationibus, ex ipso loci situ gravis & pestiferi, molestior & frequentior esse consuevit. Nam *Πίδημον* ad certum tempus pervadit regionem aliquam: *Πιχάριον*, contrà, nullo non tempore suas comitatur incolas. Exempla subjiciam, Scytharum *κέδματα* seu pudendorum dolores, insulæque Hispaniæ (unde lignum Guaiacum apportatur) Syphilis, Judæorum & Ægyptiorum Elephantiasis, & in Attide tentati gressus, oculique in Achæis finibus, ut cum Lucretio loquar, epichorii morbi sunt.

Æquè

Æquè & Stiriorum, Italorumque ejus
Italiae tractus, quo Brixia, Crema, Ber-
gamum, & Ollium flumen sunt (Oro-
bii olim & Cœnomani dicebantur) tur-
gentia guttura: quos patriâ linguâ Gof-
fos vocant. Hæc ut hominibus tan-
tùm ac suibus accidunt, aquarum quæ
potantur plerunque vitio, ita spongia-
rum recentium, ubi furno siccatae sunt,
pulvere ex aceto medetur vulgus Italo-
rum, decrescente jam lunâ & senescen-
te, ore prius aliquantulùm retento, po-
stea poto. Sed de morbi genere ut-
cunque sentias, illud optarem, hujus
Ephemeræ non solum ortum (quod
quidam conjiciunt, cujus rei tamen fi-
dem ad auctores relego, potiùs quàm
meam astringo) sed moram atque inte-
ritum etiam apud Græcos Trojano, aut
Cantabros Cantabrico, aut Turcas Rho-
diensi bello extitisse potiùs, quàm ut
tantis damnis atque incommodis, qui-
bus solet molestus esse, nostros idem
afficeret, atque originis suæ gloriam
(quæ video quàm fit exigua) ad An-

glos referret. Ita siquidem nec nostros, nec propinquos nobis Belgas (maximè Ambuaritos sive Brabantinos) nec remotos Germanos fatigâssent. Sed in hos æquior fuit, ut quos semel tantum, etsi ex reliquis gentibus atq; nationibus solos, malè affecit, idque anno 1529. Septembri mense, ut ex illorum Historicis comprehendo. Ad hunc modum, quod ad naturam, ortum, atque moram mali spectat cognito atque explicato, alienum non fuerit, si, ut antè instituimus, à naturâ rei febrem nominemus, ex insulâ atque natione Britannicam, ex contagione pestilentem, ex spatio diariam. Hæc, aliaque, quæ mox commemorabo, ni obstarent, τυφοῦδες, illud aut ἐλῶδες febris genus hanc esse putares non ineptè, ex fumoso fudantium vapore, ut ex palude solet, & repentinâ effluentis humoris copiâ. Sed cùm hæc nostra unius diei, illa plurium sit (ut est etiam ἰδρωδης Hippocratis πυρετὶς) hæc sudoribus tollitur, illa leniter aut nullâ ex parte sudore minuitur, hæc

conta-

contagione, illa non ita concipitur, crederes etiam sine offensâ, nec τυφώδην esse febrem hanc, nec ἐλωδήν. Ad hæc quos ista invasit, istis modis torfit. Primo insultu aliis cervices aut scapulas, aliis crus aut brachium occupavit. Aliis sensus erat veluti spiritus aut flatus calidi per membra ea discurrentis. Unâ cum his subitus, & sine manifestâ causâ huic morbo insuetis, largus sudor manavit. Interiora calebant primò, postea ardebant, calore jam inde ad extremas corporis partes diffuso. Sitis ingens, jactatio inquieta. Cor, jecur, atque stomachum malè morbus habuit. Hæc omnia subsecutus est gravis dolor capitis, vanum loquaxque delirium, post marcor, & inexpugnabilis penè dormiendi necessitas. Habet enim morbus quoddam acrius ex aëre noxio virus, quod mentem & furore movet, & sopore opprimit; ea vis malo est.

Rursum, aliis principio cohibitus sudor est, frigebant membra leviter: at postea erupit idem promotus, sed odo-

re gravis, colore in alio alius pro humoris ratione, quantitate subinde diminutus, subinde copiosus, substantiâ crassus. Aliis nausea, aliis vomitus erat, sed perpaucis, & penè solis ex cibo saturis. Omnes spiritum gravem ac frequentem, vocem gemibundam expedire. Urina colore tincta leviter, consistentiâ crassior, levamento ambigua, (nulla enim erat naturæ regula propter veneni impetum) cætera pro naturali. Pulsus, si quis prætentet, concitator, frequentior. Hæc certa morbi indicia erant. Quamobrem quibus five his notis, five mitioribus, five asperioribus profluxit sudor (profluxit autem plurimis) id evenisse censeo non ratione morbi, sed ætatis, vestium, metûs, vini, cibi, affectûs animi, exercitii, temporis, (etenim vigeat maximè sub ardente fyrio, ardoribus jam omnia obsidentibus) aut certè ratione differentis vel levis causæ. Nam quibus remissior fuerat aëris pestis, & ex corpore minor occasio, ipsa quoque temperatior

peratior noxa erat, & nihil amplius quàm corpus levi calore sudoreque blando tentabat.

Postquam ita explicaverim infatiabilem morbi crudelitatem, contagionem, originem, nomen, naturam, & affectionem, sequitur investigem, principio cur diarius hic morbus sit: Dein ex quibus causis sit prognatus: Tertiò, cur Britannis penè solis tantopere sit infestus. Primi rationem monstrat veneni natura & analogia. Secundi, loci situs & coeli ratio. Tertii, ingenium incolarum & convenientia virûs. Etenim vis illius venenatæ, quæ ex putredine inficit, & contagiosa dicitur, duo sunt genera: alterum subtilius atque acrius, alterum crassius atque lenius, pro naturâ rei putrescentis. Quum enim ab externo calore humidum rei putrescentis, dissolutâ jam mistione, attenuatur atq; in spiritum vertitur, ut plus minusve calida res ea est, tenuis aut crassa, ita vis contagiosa spiritu propagata & vapore, qualitate respondet. Ad excipi-

enda hæc, duo etiam tanquam certæ sedes sunt, humores & spiritus. Spiritus voco, vapores quosdam sanguinis puros, lucidos, subtiles, aëreos, calidos, & humidos. Primum genus ratione suæ analogiæ vitiosos spiritus magis respicit: alterum cum impuris humoribus potiùs convenit. Quamobrem hoc pestem creat, illud Ephemeram hanc, cum cætera secunda respondeant, facit. Porro humores lignis humidis similes, diu ignem in peste ad dies quatuor, septem, novem, undecim, & quatuordecim subinde retinent. Spiritus stuppæ & stramento similes, flammam acceptam præ alimenti inopiâ, in hac Ephemerâ eodem die deponunt. Exemplo est Galeni Ephemera ad Glauconem Philosophum, quæ quod ex spiritibus nata est, eodem die cœpta finitaque est. Ad rei etiam fidem accedunt, quòd subito concipiebatur contagio, quòd anhelitu (emissi enim anhelitus & reducti, modò efflant impurum aëra modò revocant) quòd multos unâ corripuit, quòd citò pene-

penetravit, quòd penitus descendit atq; ad intima pervasit, quòd abcessum non fecit, quod paucis horis interemit. Hæc omnia & aërem & subtilem fuisse contagionem, atque ad spiritus analogiam habuisse indicant, ut non addam morbi affectiones, quæ ea potissimum loca infestabant, quæ spiritibus creandis sedes deputatæ sunt: ut cor, jecur, atque cerebrum, quòd his tanquam jugibus fontibus, quàm aliis partibus uberior erat ad contagionem excipiendam materia. Quibus stomachus accessit, & ob hanc causam & ob consensum malè affectus.

Ita dixi cur diarius hic morbus sit. Jam ex quibus causis agentibus pronascatur, consequenter sum dicturus. Sed cum causas contagionum ἀποκαταστάσεις, naturæ rerum distinguunt, non erit alienum eas primum in genera dividere, tum universitate suâ ita explicare atque exemplis commonstrare, ut operosum non fuerit ad privatas causas sine offensa, cum opus sit, descendere. Dividuntur

duntur autem in tria genera : Omnis enim incidens contagio aut est ratione temporis præter naturam constituti, aut naturâ loci malè affecti, aut iis quæ loco accidunt. Ratione temporis præter naturam constituti, ut si ver frigidum & siccum, æstas calida & humida (aptissimum tempus sudoribus ex febre, uti censuit ille medicinæ pater Hippocrates) autumnus calidus & humidus, hyems calida & sicca sit. His accedunt commercia spiritalia, inclinatioque ex astris, quæ in rebus humanis multum possunt, ut & hi qui syderum sequuntur disciplinam contendunt, & Galenus illo suo libro, quem *περὶ τῆς Ἱπποκράτους διαίτης ἐπὶ τῇ ὀξείᾳ νοσημάτων* inscripsit, inter cætera luculentissimè docet. Natura loci malè affecti, vel quòd frequentes & graves expirat nebulas, impurosque reddit vapores, vel quòd corruptos exhalat spiritus. A spiritibus enim corruptis è terrâ eductis halitu, aërem aliquando infici, vel ex eâ peste exitiosâ scire licet, quæ, cùm
Troja

Troja obsideretur, primùm canes, dein mulos, ultimò Græcos ipsos malè affecit. Sed hi foli sublati sunt. Vi erumpunt spiritus terræ motibus violenter impulsæ, solo inclusi, & morâ corrupti, quamobrem etiam hos aërem inficere est necessum. Quod ex Venetis discere est, quos nefaria pestis ex terræ motu afflixit anno primo Andreae Danduli Ducis Veneti. Erat ille motus ad octavum Calendas Februarii, anno salutis nostræ 1343. horâ diei 20. Continuant enim Itali, maximè Veneti atque Patavini, horarum suarum supputationem ad numerum quartum & vicesimum. Nec diversâ ratione inficit aër ille inclusus & corruptus, qui è subterraneis frumenti repositoriis, ex longo temporis intervallo referatis emigrat, non sine peste & calamitate referantium, nisi id cautè agant, uti & ii qui ea loca habitant testantur, & re ipsâ jam sæpius comprobatum est. Hoc genus alia, Italiam peragranti mihi ostenderunt Pisauri, charissimi amici Eusebius

sebius & Antonius Gradarius, fratres, Pifaurenſes, alter medicinae, alter juris doctiſſimus: alia, in veteri Româ Gaſparus Hoierus Germanus, jurisconſultus Romæ non vulgaris. Huc referri poteſt cauſa peſtilentiae ortæ primùm in Seleuciâ Babyloniae, deinde in Græciam, tandem Romam uſque ventis promotæ. Nam ad aërem arcâ Avidii Caſſii aureâ incluſum, operâque militum M. Antonini, qui cupiditate lucelli arcam priùs ab Ægyptiis concluſam recluſerunt, erumpentem, Ammianus Marcellinus cauſam refert. Atque hæc quidem ex ſpiritibus vi ſolis exhalantibus libertate donatis, & vi erumpentibus, contagio eſt. Jam venio ad contagionem ex vaporibus: Hi duplices ſunt, tenues & craſſi. Tenues voco, qui è profundis locis & penitioribus terræ ſinubus ducente quodam ſpiritu promanant, ut ſunt qui ex Averno Campaniæ, & Soraſte aves tranſvolantes enecant; aut Barathris Charoneis, Arcadicis, aliisque profundis ſpecubus, qui
circa

circa Sardeis sunt & Hierapolin. Ut sunt præterea Puteolani specus halitus, qui & canes objectos interficiunt, & hominibus mortiferi sunt, non aliter atque ex Sinuessano agro letalia spiracula. Æquè & in multis aliis orbis locis atque regionibus, è depressis puteis sulphurantia, aut aluminosa occurrentia, putearios necant. Idem fit ex antiquis metallis olim destitutis, si altius descenderint, & solum vel naturâ vitiosum fuerit, vel corruptum per injuriam. In quosdam specus, qui despexere, moriuntur. Sunt apud nos in partibus Britanniae Septentrionalibus fodinae quaedam carbonariae, quarum infalubris spiritus atque vapor conductis operis tam gravis est, ut eas nullâ morâ interficeret, nisi ex indicio ardentis lucernæ (cujus flamma tum antè paulò & livescit & consumitur, quàm is adventat) se statim subducerent. Sunt autem fodinae illæ bituminosæ. Indicium est lapis quidam niger, durus, squamosus, & bituminosus, quem ad ignis
usum

usum & materiem inde accipimus. Eum Plinius obsidianum, nostri carbonem ex mari, ex Novocastro, & fabrium vocant, ab usu, loco, & vecturâ, quòd ad cæteras Angliæ partes in navi vehitur, & fabris ferrariis ad ferrum molliendum, fingendaque ferramenta accommodatior sit, & locis Novocastro (celebri Angliæ urbi) vicinis efoditur.

Crassi vapores sunt, quos nebulas & caligines vocare solemus, foetore graves. Eæ, ut apud nos frequentes sunt, ita hujus febris diariæ & pestiferæ habitæ causa fuere, uti paulò pòst dicemus. Neque mirum est has è solo eductas, soli referre vitia, cùm nulla res sit quæ non ejus à quo nascitur notas reddit. Pabuli sapor apparet in lacte, & vini vis existit in aceto, in melle quoque sensus herbæ est. Post naturam loci, ultimo in loco sequuntur ea quæ loco accidunt. Ea sunt quæ aut sublimè aut humi, in summâ terrâ aut non ita altè recondita putrescunt.

In

Inde enim virosus foedusque odor oritur, aërque inficitur. Exemplo sunt Æthiopes qui Atheniensi bello fusi projectique sunt: & locustæ, primò quæ oris maritimis Africæ mortuæ sunt, ex quorum gravi contagione interfecti sunt non homines solùm, sed pecudes atque aves etiam, anno ante Christi adventum 123. anno 4. Olymp. 163. M. Plancio Isæo, & M. Fulvo Flacco Coss. Tum, quæ ventis ex Galliâ (quam antè per æstatem vastaverant) delatæ, & in itinere maris undis summersæ, crebro fluctu æstuque in littora Britannica jactæ sunt, non sine dirâ fame & gravi peste Britannorum, quo tempore regebat Anglos Ethelredus Rex, & Romæ præsidebat Nicolaus primus, juxta Sabellicum: Sed ex supputatione Christiani Massei, anno à Christo nato 374, & anno primo Joannis octavi, Rom. Episcopi, regnante per id tempus in Angliâ Aluredo Rege. Est autem locusta, ex insectorum genere, pollicari magnitudine,

D

dine, colore fusco, fenis alis membranosis (utrinq; ternis hoc est;) fenis item cruribus, sed posterioribus mediis longioribus, ad gubernaculorum effigiem conditis, quibus reflexis saliant pulicum more, dentibus duobus exertis, cætero magnæ cicadæ similis, nisi quòd caput ejus equinum (ni memoriâ fallor) imitatur. Unde Italici non temere dicuntur patriâ linguâ ex argumento, cavalleti: apud quos anno 1542, (si bene memini) infinitum vastumque agmen vidi transvolare civitatem Patavinam. Saltat humi crurum posteriorum reflexâ (ut dixi) longitudine, volat sublimè alarum confidentiâ. Æquè & post diluvia in summâ terrâ putrefactio est. Id monstrat gravissima pestis illa maritimis Achaiaë, Libyaë, & Romæ locis, ex subitis maris inundationibus, Imperatore Gallieno: Id funesta etiam illa quæ Pelagium de vitâ sustulit, anno Pontificatûs sui undecimo. Etenim subsidentibus jam undis quas convenæ priùs aquæ fecerant, atque in finibus

nus suos se undiq; receptantibus, quæ prius expatiatæ sunt latius per universam Italiam ex cæteris ejus loci fluminibus, sed præcipuè Tiberino amne, qui eo altitudinis ascendit, ut multis in locis muris urbis Romæ par erat; omnia lutulenta, omnia corrupta conspiciebantur, pisces, quadrupedes, herbæ, frutices, & quicquid per terram humile & sparsum fuit. Ita contagio fit ex iis quæ in summâ terrâ putrescunt. Succedit quæ ex iis oritur, quæ non ita altè recondita putrescunt. Quorum exempla esse possunt humana corpora bello cæsa, cùm non nisi paulò infra supremam terræ faciem sepulta sunt. Ea & notius est contagionem aëri inferre quàm ut opus sit exemplo, & vulgatum magis quàm ut ambitu longiore verborum circumduci oporteat; & iis qui Bononiæ, Galliæ, Belgicæ, anno 1545. habitabant, post annum hoc est quàm ea expugnata est à Rege Britanniaë Henrico ejus nominis octavo, magno suo malo re ipsâ compertum.

pertum. Hæc omnia contagionem afferre posse, usu atque ratione (ut antea comprehensum est) cognitum & compertum est, varioque modo pronaturâ & analogiâ virûs lædere & inficere. Itaq; ab universis ad privatas hujus mali causas jam deveniam, & ex illis istas eruam, de quibus ita cenſeo; esse apud nos multas soli cæcas cavernas, & occultos terræ finus; esse quoque multa loca uliginosa, quæ in humili soli regione vel accola rivus, vel circumfluum mare irrumpens, vel per cuniculos subiens fecit. Ex cavernis & sinubus nonnunquam, aqua nec opinantibus fossoribus subito erumpit, adeò nigra & foedo odore, ut eos in fugam compellat; nonnunquam, spiritus, ut antè exemplo fodinarum carboniarum indicavimus, ex uliginosis & resolutis locis, caligines exhalant. Nonnunquam etiam ex alio solo, si id vitiosum est, aut si aqua, quæ in eo est corrupta, in spiritus & vapores vertatur; aut si vitium, quod id concepit corruptum

corruptum per injuriam, respiret. Hæc certis annorum (quos antè dixi) siderumq; constitutionibus (permagni enim est momenti ratio atq; inclinatio temporum) certis stellarum accessionibus & propinquitatibus, magis trahuntur & commoventur. Quod dum fit, si acrius fit quod redditur, sudor hic pestifer nascitur. Quod si quando eveniat, ut pro coeli soliq; varietate causæ variaverint, per tria hæc causarum genera jam antè explicata animum ducito, & quænam ex his sit auctor mali contemplator; quâ cognitâ & inventâ, quod morbi natura uniusmodi semper suis, suiq; similis est, similis erit & veneni ratio, & medendi via; observato quòd res, quæ in nobis virus excipit, & persona, aliquid sibi vendicant, ut dicemus in sequentibus. Sed dixi densas quasdam nebulas, putidas & graveolentas caligines ex agro Salopiensi, coeli soliq; ratione ortas, & ventis delatas spatio per omnem Angliam, in causâ fuisse hujus Ephemeræ.

Id (si certior esse velis) ex ipsâ re visu
atque odoratu facilè erat discere, & ex
eventu non dubiè comprehendere, si
quis omnia seorsum velit ad calculos
revocare. Nam à primo suo ortu &
foetor gravis malum prodebat, & visus
est veluti nimbus de loco in locum gu-
bernantibus ventis se promovere, &
nimbi vestigia pestem hanc secutam
esse observatum est, donec spatio rare-
facto nimbo, atque in circumfuso aëre
positâ contagione, per continuas aëris
partes contagionem accipientes & red-
dentes, nobis imprudentibus clam ir-
repsit morbus. His accessit, quòd vi-
rus id vires acquisivit eundo pro cu-
jusque loci naturâ & accidentibus. Ete-
nim multis in locis causæ particulares,
quas *συμπτώματα* Græci, causas contingen-
tes incidentesque Latini Medici vocant,
propter ædificia habitata accidentes,
aërem inquinando malum auxerunt. Ut
sunt aquæ pigræ & non fluentes, teter
virofusque odor buxi, foetentia sterqui-
linia, immundæ canales, foedæ cloacæ,
impuræ

impuræ & maleolentes latrinæ purgamentis alvi deputatæ, putida animalium corpora projecta, putridaque legumina aut olera, culinæ excrementa, ædium fordes, scirporum putor atque canum, conclusus aër, flatus Austrinus, & id genus alia infinita. Posse autem hæc aërem vitare & usus docet, & ex hoc scire licet, quòd Acrothon oppidum (quia remotum est ab infestis hisce flatibus, imbribus, terrenis sordibus, atque inquinamentis, ut in summo Atho positum) incolentium ætas dimidio longior propagatur quàm in cæteris terris.

Atque hæc de causis contagionis. Venio ad tertium illud quod antè proposueram, nempe quamobrem Britannos nostros penè solos, suprà quàm alias gentes atque nationes, malum hoc tantopere fatigat. Nam morbus hic ut neque omnium temporum est, neque ætatum, ita nec locorum. Etenim animadverto nec alienam regionem nos tutos facere (ne si ad Locros, credo, atque Crotonem, loca saluberrima &

nunquam peste tentata concederemus)
 nec nostram advenas omnino lædere.
 Siquidem & apud vicinos Caletes, Mo-
 rinos, cæterosque his junctos Belgas,
 nostros solos morbus insularis corrumpit,
 & apud nos per ea tempora in legatione
 Gallos omnino non affecit. Ut hinc
 non addam Scotos, communis insulæ
 ratione nobis junctos, à contactu mali
 immunes planè extitisse. Hujus rei
 causam quidam ad vinum nostrum hor-
 deaceum, potum nobis naturalem, quod
 Galli cervisiam, nostri *Alam* & *Beram*
 vocant, referunt. Sed id ut facerent,
 non materia suggessit, sed error. Nam
 & Scoti & vicini Belgæ id genus vini
 bibunt, non tamen in illos contagio
 valebat. Imò novi quendam Italum,
 sed vivendi ratione & consuetudine
 factum Britannum, hoc morbo labo-
 rasse, qui præter puram aquam nihil
 per omnem vitam bibit; & quosdam
 etiam qui solo vino usi sunt: ut
 omittam οἰνοπότας Germanos hoc mor-
 bo semel populatim afflictos. Quòd si
 nostris

nostris vinum hordeaceum in causâ esset, expendamus quid hordeum, quid aqua in Alâ, quid cum his lupo salictarius in Berâ præstare possunt. Certè gravis auctor Galenus, rei medicæ scientiâ atque usu longè clarissimus, in libris de attenuante victûs ratione, de ptisanâ, quarto in librum Hippocratis de ratione victûs in morbis acutis commentario, ubi de zytho mentio est, & primò de facultatibus alimentorum, censet hordeum frigidum & ficcum esse, & quocunque modo præparetur, frigiditatem ægrè, ficcitatem nunquam deponere : alere mediocriter, refrigerare, tenuem & abstergentem succum in nobis gignere, eoque attenuare, detergere, urinam ciere, flatum (unicum ejus vitium) coctione amittere. Has facultates & virtutes cùm habeat hordeum, variis gentibus atque nationibus sapienter excogitatum est, ut additâ aquâ, quâ hordeum madescat donec resolveretur in liquorem vino similem, ad potionum usus accommodaretur, quòd

§

fitis

fitis frigidi appetitus sit. Hunc liquorem alii οἶνον κριθινον sive ἐκ κριθέων nominant, ut Athenæus libro primo, & Herodotus secundo: alii ποτὸν κριθινον, ut Hippocrates: alii zythum, ut Ægyptii: alii φικιάδα, ut Sethi: alii φοκαλίον, ut vulgares Græci: alii πινὸν, ut Aristoteles: alii βρυτὸν, ut Theophrastus, Æschylus, Sophocles: alii cervisiam, ut Galli: alii ceriam, ut Hispani. Nobis alia οἶνῃ κριθίνῃ genera sunt, quæ quòd nulla nomina apud Græcos aut Latinos his respondeant, Alam & Beram vocitabimus, patriis quidem nominibus scio, sed an ex alicâ (cùm sit ex hordeo) & ceriâ deductis, ut nonnulli scribunt, nescio. Id mihi licere bonâ veniâ doctorum omnium spero, quâ ratione suæ cuique nationi, ut Ægypto, Gallia, & Hispaniæ, permixta sunt sua potionum nomina & patria vocabula, ut zythi, cervisiæ, atque ceriæ, cùm tamen ex Græcis aut Latinis non sunt hæc desumpta nomina, sed his accepta aliunde ex suis, quos antè dixi,

dixi, locis. Nec quisquam mihi vitio
vertat, quòd malle[m] propria & cognata,
quàm usurpata & aliena : maximè cum
nec sapore, nec efficientiâ, imò neque
compositione consentiant. Nam Zy-
thum acre est, quod dum fit rancescit
putrescitque, eoq; paulum à sapore vini
differt, ut Diodorus Siculus auctor est :
Ala & Bera suaves sunt, quod ad hor-
deum attinet. Id addo, quòd Bera ex
lupulo amarorem contrahit. Zythum
renes & nervos tentat, cerebri membra-
nas officit, inflationem parit, vitiosum
succum creat, & elephantiasin (*Πυχώ-
σιον* Ægyptiorum malum) gignit : ut
& curmi capitis dolorem movet, ma-
lum succum gignit, & nervis nocet :
Ala & Bera non item, nisi si dixeris
quod caput tentat. At id non Ala &
Bera faciunt, sed immoderatio & in-
temperantia, citiùs tamen & potentiùs
propter lupulum : & in tanto usu Alæ
atque Beræ, id licet verissimè dicere,
elephantiasin rarissimum esse apud nos
morbum. Jam verò quemadmodum
confi-

conficiatur Zythum atque curmi, jam antè paucis delibavimus; quemadmodum autem Ala atque Bera nunc dicemus, ut vel hinc constet, quemadmodum hæc inter se distent. Hordeum aquâ perfunditur, atque ad aliquot dies maceratur, donec intumescat, & altero suo fine fatiscat germinetque. Tum emissa omni aquâ per cisternæ fundum, ut inutili, eximitur hordeum. Id per solum tenuiter spargitur, & bis die vertitur, ita & omnis humor elabitur, nec acervo putredo concipitur, nec mucorem hordeum contrahit; posito jam omni humore (quod paucis fit diebus) paratur concameratus fornax (bunarium dici potest, quâ ratione & analogiâ dicimus calcarium & sulphurarium, pro locis ubi calx & sulphur coquuntur) qui ignem admittit sed non reddit nisi quâ recipit. Spiramenta tamen quædam undique per sua latera ita habet certis intervallis disposita, ut ad superiora calor facilè possit commeare. Fornax ille ut est rotundus, ita pariete in quadratum

dratum extructo undique, & duos pedes altiori quàm est fornax, cingitur. Per ejus ambitum tenduntur crates lignæ, & super eas cilicium. Id hordeum tenuiter sparsum, quo calor per spiramenta erumpens ad singula grana pertingat, accipit. Istis ritè peractis, in fornace focus lentus & æqualis incenditur, & donec ad plenum ficcatum fuerit hordeum, perennis alitur. Interea hordeum sæpiùs die vertitur, quò æquabiliter ficcetur. Cùm ficcatum probè fuerit, durum est & gustui dulce. Tum seponitur in tabulatis ad usus necessarios, & Ætio *Βαυή*, nostris patriâ linguâ *Maltum* dicitur. Cùm usus vocat, mola teritur, & in tinam grandem mittitur, illi aqua ferventissima, quæ aliquot ante horas in cortinâ seorsum ebullierit, affunditur. Modus utrisque est pro potestate futuri vini. Nam si potentius placet, plus de bunâ; si tenuius, plus de aquâ quàm pro justo alioqui utriusque modo admiscendum est. In eâ aquâ ferventissimâ madescit horas

tres

tres aut quatuor: ubi omnis ejus vis in
aquam transfusa est, aperitur foramen
quoddam in tinæ fundo, circumvalla-
tum clathro colatorio, seu fecerniculo
vimineo, ne buna fresca, inanesque sca-
pi quibus ea vestiebatur (inutiles nisi
jumentis alendis) unà cum liquore ela-
bantur, aut foramen repleant, & li-
quori exitum præpediant. Ita quâ
viam repperit, humor dulcis fluit, co-
lore rutilo. Exceptus ille liquor, in
aliam tinam inanem funditur, atque ad
dimidias coquitur. Interim omnis spu-
ma tollitur & abjicitur. Dein in vasa
quædam lignea, quæ minus fundi sed
plus lati habeant, ex cortinâ refunditur,
refrigerii causâ. Antè tamen quàm
omnem posuit calorem superestque mo-
dicus, ex iis vasis latis in aliam tinam
& eam inanem delabatur, confunditur
grota, adjicitur alterius compositionis
recens alæ flos, perturbantur, & mag-
nâ agitatione conquassantur omnia &
commiscentur. Quò fit, ut vinum id
aëreâ levitate floris in duplum rarescar,
& vir-

& virtute grotæ se excellenter purget. Est autem grotæ, apozema ex bunæ fresæ crassamento (unde nomen habet) & liquore jam antè è bunâ, aquâ fervente perfusâ, defluente, ad spissitudinem excoctis. Dulcedinem id habet defruti, & animam præbet Alæ. Ita ad horas 24, cùm in motu naturali Alæ fuerit, agitante calore, potentiâ bunæ, & vi floris atque grotæ, in cupas, seu cados ligneos circulis cinctos, antequam fæx residat, refunditur, & in cellis vinariis subterraneis (quòd frigore meliùs conservatur) reconditur; sed sapore jam suavi, non, ut antè, dulci: ita liber cum Macrobio inter hæc distinguere. In iis cupis apertis ubi aliquandiu quieverit, secretio partium fit, ut in vino ampelite, & fæx ima, flos summa petit, innatatque ut spuma, & superfluit, Alæ in medio pura consistit. Quod superfluit, vase excipitur, & ad compositiones alæ similes, atque ad conciliandam panibus levitatem, ciborumque apparatus accommodatur.

modatur. Quod spumæ à motu superest, incumbitque Alæ jam quietæ, id eam conservando est, dum ab externis injuriis defendit, & innatam vim atq; animam continet. Indicio est, quòd cui detractus flos ille est, statim emoritur & vapescit: contrà, illo superstitè, ni æstas oberit, ad extremum senium (quod tempus est aliæ menstruum, aliæ bimestre, aliæ trimestre, aliæ annum, prout plùs minúsve excoquatur) perdurat sapida. Rursum si florem addas, cui priùs demptus fuit, videtur ea reviviscere, & novas vires acquirere. Cupæ statim ut infunditur Ala, ideò non obturantur, quòd nondum sedatus motus est, quodque alioquin iniquo loco rarefcente Alâ, cupæ rumperentur. Ita Ala fit. Bera eisdem ferè modis componitur, nisi quòd lupus fælicitarius cum primo bunæ liquore sine grotâ decoquitur, Quòd si quis paulum tritici, & ejus crudi, potentiæ colorisque gratiâ (quod ferè fit) admiscet, id præter legitimum necessariumq; confi-

conficiendi modum est nostræ Alæ atque Beræ, & commendandi causâ adhibitum; etsi non sum nescius & olim apud Iberos qui Occidentem spectant, & Britannos priscae ætatis, referente Dioscoride, ex tritico fuisse potum Zytho & curmiti similem, & nunc quoque apud Germanos esse, sed ab hoc longè diversum; ut & apud Pictos (qui inter Anglos & Scotos medium locum tenebant, ex ador seu adoreo. Id frumenti genus patriâ suâ linguâ hadder nominabant. Quanquam Scotorum historiæ ad ericæ (quam etiam hadder iidem vocant) florem atque comam (lætum pecoribus atque apibus per vasta & inculta loca pabulum) id genus potus referunt. Sed utraq; illa potionum genera (Britannorum dico & Pictorum) absoleta jam sunt, ita ut quemadmodum conficiantur, nulla memoria supersit. Hæc eò pertinent, ut si nec gustu, nec efficientiâ, nec compositione concordant Ala, Bera, Zythum & Curmi, cur Zythum Beram, curmi cer-

vifiam feu Alam dicerem? Cur Zy-
 thum ex hordeo & lupulo potum (ut
 quidam,) definirem? cum ex hordeo
 tantum, & eo crudo madefcente in
 aquâ fine lupulo confectum id fit? Cur
 cum aliis dicerem, curmi cervifiam feu
 Alam eſſe, aut illi respondere, cum
 facultates eadem non ſint, nec vitia
 respondeant & virtutes, nec conficien-
 di ratio conveniat? Quod ſi quis no-
 vitate vocabulorum Alæ & Beræ offen-
 datur, putetque quod ex Cerere fit (ut eſt
 Ala & Bera) Cervifiam poſſe nominari,
 ſciatis & vetera eſſe apud nos hæc no-
 mina, & Zythum, Curmi, Ceriam, &
 quicquid ex fruge fit, eadem operâ
 poſſe dici Cervifiam generis nomine.
 Itaque nullum fore vocum & ſpecie-
 rum, nullum ſenſûs atque rerum discrimen,
 nullum ſignificationis indicium,
 cum tamen vocabula debeant eſſe ſen-
 ſus interpretes & rerum nuntii, ut re-
 ctè ſcripſit Cicero. Tamen ſi cui re-
 bus iſtis propria nomina Latina aut
 Græca nota ſint, prodant illa, & ego
 illi

illi de nominibus gratias agam, ille mihi de rebus, quas ita explicaverim, ut privata nomina aptiùs accommodari possint. Hæc non eò dico ut certem cum quoquam, aut cum doctis viris contendam, sed rem ipsam ut est aperirem. Id eò rectius fortasse possum, quòd id non ex alienâ fide aut sermonibus accepi, sed visu comperi. Istæ igitur potiones nostræ, cùm nec ad eos morbos efficiendos qui antè comprehensi sunt, quid habeant incommodi, ac præterea salutare sint, uti obiter ex Galeni verbis, & contrariis rationibus (quorum paria sunt momenta) elicuimus, videamus an ad sudorem hunc pestiferum concitandum (cujus causâ de his sermonem instituimus) aliquid afferant causæ aut momenti. Certè qui vires singulorum quæ Ala & Beta accipiunt, ita ut suprà propositum est, velit æstimare, & cum morbo hoc componere, is fanè bunam refrigerare & ficcare, ex Galeni sententiâ de naturâ hordei quocunque modo præparati,

E 2 lupum

lupum salictarium temperate refrigerare ex Ruellii & Joannis Mesuæ testimonio deprehendet. Quorum naturam etiam aqua, quæ hæc excipit, quæque hæc perfusa sunt, sapit. At hæc tria quàm sint adversa morbo facilè is intelliget, qui morbi naturam æstimet, quique morbum hunc calidum & humidum esse jam antè didicit. Verùm si bunam nullâ ratione frigidam sed contrà, calidam ex vi & potentiâ æstimaveris, quod Ala & Bera corpus calfaciunt, caput tentant, & si potentes hæc sint, ignescunt etiam non aliter atque vinum, eumque calorem ab igne interim dum siccabatur, concepisse credas: Ad hæc, si lupum salictarium calidum & siccum esse contendas, quòd gustui amarus est, quòd odor illi est vicinus vino allioque mixtis, si manu contrectes aut digitis conteras, ut non magnopere repugnabo, ita ne sic quidem hujus morbi causa esse potuerunt. Nam quæ calida sunt & insigniter sicca (ut ad hanc rationem buna) aut calida
& sicca

& sicca in secundo ordine atque gradu (ut ex quorundam sententiâ lupulus) ea certè putredinem remorari solent, tantum abest ut accelerent. Itaque adversa morbo hæc si sint, morbum generare aut promovere eadem quâ possunt? Alioqui cur tot retroactis sæculis quibus Alæ atque Beræ usus apud nostros erat, morbus non invasit? Cur anno à Christo nato 1485, novus & inauditus nostræ nationis hominibus videbatur? Cur nullis antè notus historicis? Si dixeris per id intervallum, perque ea spatia solum aut coelum causam contagionis non fuisse; respondeo, mirum id profectò videri, insulam adeò caliginosam nullas per tot antè annos evomuisse nebulas ad eum modum contagiosas, aut ita inter se conspirasse planetas, ut nec coirent, deficerent, nec se mutuò aspicerent, ita ut ex his ad morbum faciendum nulla sit interim occasio aut propensio. Sed demus Trojano, Cantabrico, aut Rhodiensi bello (utî suspicantur quidam)

non Britannico solo morbum hunc natum esse. Ergo Græci, Cantabri, & Turcæ Alam & Beram bibebant? Id si verum non est, alia quærenda causa est. Sed quænam illa? palustres scirpi per ædes apud nos sparsi, conclusa ædificia, aut balsamentorum usus, ut in epistolâ quâdam scripsit Erasmus? minimè. Nam ut à balsamentis incipiam, eorum mediocrem usum concedit etiam is, quo loco ea letalis fudoris causam esse scribit. Quod si immodicum tantum usum incusat, non magis hæc quàm cætera cibaria, ubi modus excefferint, valetudinem offendent, atque Ephemeram pestilentem promovebunt. Certè Cornelius Celsus, auctor probus, vel infirmo stomacho balsamenta concedit. Et quid in eadem, aquâ dulci aut marinâ probè macerata firmo stomacho (quo omnes ferè sunt qui hoc morbo laborant) permittas, si nocivus & abundans humor, qui in recentibus manet, his sale detractus sit, eoque idoneis calfaciendo, attenuando
inci-

incidendo, siccando, atque detrahendo iis hominibus, qui humidam frigidamque regiones habitant, quique multam infusam pituitam stomachum atque adeo universum corpus repletum habent, cum tamen cæteris contrarii loci atque habitus, sanguinem inflammare, bilem augere, & stranguriis obesse solent. Nec diversum censuit longè omnibus præstans ingenio Galenus, qui libro de Sanitate tuenda V. scribit ταταρχευθέντα τ προσφάτων ἀμείνω, hoc est, saluta præstare recentibus. Jam verò de scirpis palustribus in conclusis ædibus & parum vento perviis, id censeo; vaporem insalubrem mutato cœlo ex his natum, non aliter hanc Ephemeram exuscitare atque febrem illam, qua hujus causæ auctor, homo senex, valetudinarius & peregrinus, scribit se laborasse, quoties in eas domus venerat, ubi nemo per aliquot ante menses versatus esset. Exuscitabat autem non ut αίτον, sed ut συναίτιον, de quo atque id genus aliis antè proposuimus,

cùm de *συναιτίοις* fermo erat. Neque certè tantillus fumus ex se tantam flammam potest excitare, nec privatæ domûs aura integram regionem inficere, præsertim cùm non sit contagiosa; ut non addam multas ædes satîs perflabiles, & apertas aëri libero, in quibus juncus nullus erat, sensisse pestem hanc diariam. Hæc ita dico, ut non laudem tamen. Quid ergo causabimur, propter quod nostros præter cæteros letalis sudor tentavit? Vivendi ne rationem sobriam atque temperantem? nequaquam. Nam ea sola majores olim nostros ab hujus mali injuriâ tutabatur, atque junctos nobis Scotos adhuc tutatur, qui jejunia etiamnum referunt patrum suorum, quibus otio, gulæ, atque ebrietati dediti homines, tanquam Reipublicæ pestes, tanto in odio erant, ut statim curârunt eos comprehensos, atque eo quo delectabantur satiatos, quamprimum in profluentem conjici; usque adeò temperantiam in cibis atque potionibus, salutem Reipublicæ
atque

atque hominis cujusque privati & gignere & continere judicabant. Quid ergo, eandem illam vivendi rationem luxuriantem? ita planè. Nam mensarum profusa luxuries nos certè perdit, corpora corrumpit, atque ad omnes morbos suspiciendos præparat. Nimirum planè delicatè ac molliter vivimus, nimiâ rerum affluentia premimur, nimio ciborum atque potionum luxu diffluimus, quibus multi tantâ dulcedine utuntur, ut magna pars non aliud vitæ præmium intelligat; tantumque, dum ex potûs jugi puteo baucalio bibunt, implentur, quantum satiet desideria præterita, & in futurum diu posset sufficere, nisi quod vitium hoc ea necessitas comitatur, ut bibendi consuetudo augeat aviditatem. Majores olim nostri simplici cibo usi sunt, non anserem, non gallinam, non leporem cibi sed animi gratiâ alebant. Nos contrà, non animi sed gulæ causâ, non hæc solùm, sed infinita alia animalia curiosius saginamus & insectamur. Quasi verò esca
ad

esca ad voluptatem nobis non ad vitam data esset, & nos non ad honestatem sed luxum facti essemus. Illi Zenonem laudabant, frugi Pisonem, & M. Curium. Nos Epicurum, vel potiùs Gallonium & Philoxenum. Hos vivimus, illos contemnimus. Nunquam sitientes bibimus, nunquam esurientes edimus, ut de Dario atque Ptolemæo refert Cicero, sed relictâ priori copiâ, statim repetimus quam reliquimus satietatem; usque adeò nulla est apud nos conviviorum æstimatio naturali usu, sed stultâ persuasione & consuetudine. Hinc pestis hæc, hinc fundi nostri calamitas. Hinc fanè plures tanquam vulnere quodam suo maturiùs extinguuntur quàm suo fato. Hinc quoties pestis ingruit, primis diebus morimur, simili qua capræ ratione. Alia enim pecorum genera, cùm pestilentiâ vexantur, priùs morbo & languoribus macescunt, solæ capellæ, quamvis optimæ atque hilares, subitò concidunt. Id accidere maximè solet ubertate pabuli.

Non

Non tamen ad humores referenda mali hujus causa est. Nam dixi acrius hoc venenum humores non respicere; aut si respiciat, pestem facere. Quamobrem solum id superest, ut ad spiritus impuros atque ad contagionem excipiendam aptos, ex pleniori, variâ & pejore vivendi ratione secundam causam & eam incidentem, privatæ hujus nostrorum molestiæ referamus. Nam plena pravaque victûs ratio, ut universum sanguinem impurum, ita sanguinis & tenues vapores & subtiles partes impuras facit. At cùm spiritus ex impuris illis partibus fiunt & aluntur, necessariò etiam & iidem impuri sunt. His ubi aëris conveniens accesserit contagio, sive nostro sive alieno loco, jam morbus absolutus est. Conveniunt autem, inter quæ similitudo quædam qualitatis est, ut inter contagionem & corruptos spiritus; & inter quæ longâ assuetudine facta est firma constansque familiaritas, ut inter aërem quem suâ quisque regione trahit redditque, & spiritus

spiritus corporis attrahentis. Nam similitudo hæc & familiaritas longo usu facta & confirmata, concordiam parit. Hinc est quod quidam Britanni, postquam in Galliâ ad annum integrum commorati sunt, nec dum ad plenum immutatus corporis habitus est, in patriam reversi, febre hæc pestilenti quàm mox correpti sunt. Non tamen cum spiritibus corporis diversæ regionis aërem attrahentis ita concors aër ille est, quòd eum aërem jam infectum, attrahendi, cùm purus esset, consuetudine nullâ similitudo & confirmata familiaritas facta est per superiorem vitam. Ex quo factum est, quòd exteris, qui tum nuper advenerant, molestus non fuit morbus iste. Nec si occasione contagionis quæ cum spiritibus corporis conveniret, aliquâ ex parte à suâ naturâ degeneravit aër, statim efficitur ut non supersit tamen, etiam à suâ naturâ similitudo quædam, quæ augeat mali necessitatem in corpore illi assueto & concordi. Quæ naturæ aëris similitudo, quod

quod iis qui illi non assuerunt, desit, ii una ægrotandi necessitatis parte propter eam quam ante dixi causam destituti sunt. Contrà, ea similitudo & convenientia cùm sit, aër nativi sui cujusque soli suos & domi & foris agnoscit spiritus. Quo fit ut idem infectus, similitudine suæ naturæ, & recipientis consuetudine se insinuat blandiùs, imponit faciliùs, & virus spargit liberaliùs; ita tamen si cum eo consenserint impuri (ut antè dixi) spiritus. Itaque nihil mirum videri debet, si in Britanniâ Anglos contagio affecit, salvis (ut antè retuli) Scotis atque Gallis: Et ad Belgas producta, nostros vexavit intactis Belgis; non magis quàm si ex pede dolor inguen afficiat, genu interposito nullius doloris sensu affecto; nimirum propter naturæ inter se suæ convenientiam, quæ ἀναλογία, patientique similitudinem, quæ Græcis hominibus συμπαθεία nominatur. Impuros autem illos spiritus, ex sanguine plenioris, pravi, variique cibi oriri diximus.

imus. Quâ vivendi ratione quòd multi, & ex omnibus nationibus ferè soli sunt Britanni (his enim plena variaque mensa jam diu gratia fuit, & nunc est gratissima) etiam plus cæteris, & penè soli hoc morbo tentantur. Inditio est annus hic pestifer, qui exteris infestus non fuit, atque ex nostris nullos æquè pressit aut absumpsit, atque benè saginatos, otio & quieti per superiorem vitam deditos, ætate juvenes firmos & consistentes, aut non ita multo infra supraque hanc, constitutione corporis calidos & humidos, texturâque corporis raros, sive ex nobilitate illi fuerant sive ex plebe. Nam miseram illam & jejunam plebeculam belli pacisque laboribus duratam, aut omnino non attigit, aut sine gravi noxâ vel periculo. Quæ res admirationi forsan esse poterit, aliqua gigni repente vitia terrarum certis ætatibus aut etiam fortunis, tanquam malo eligente hæc in juvenibus grassari, non in adultis, hæc procures sentire

tire & divites, non autem pari modo pauperes. Sed dicam causam, atque adimam admirationem. Illis pinguis sagina corpora pravis aptisque humoribus replebat, otium & quies corrumpabant, ætas & consuetudo vorax augebant, constitutio corporis consentiebat. Hæc quòd jejuna victus ratione laboreque usa est, præ jejunitate, siccitate, & inopiâ, succis, eoque spiritibus ad putrefactionem proclivibus destituta est. Quæ proclivitas & propensio ad suscipiendam causæ agentis potentiam si non adest, nihil fit; proclivitas autem aderit, si certa quædam qualitatum & spirituum convenientia & cognatio sit. Etenim non omnia temere agunt in omnia, sed certa tantum certo modo & consilio in certa, ita scilicet, si aptitudo materiæ, facultas agentis, & utriusque conveniens compositio consenserint. Neque enim ignis remota ligna, neque ineptè composita adurit: Neque eadem contigua idem, si impotens est, exedit; neque saxa, ter-

ram aut aquam incendit, quòd illa aut minimè aut ineptè componuntur; hæc & agentis impotentiâ, & qualitatum aversione atque adeò repugnantia, ad flammam efficiendam, suscipiendamve minimè sunt idonea. Quorum igitur ad has rationes cum eâ contagione non consenserint spiritus, ii maximâ ex parte omnes à morbo tuti extitêre. Quamobrem alieniora fuêre à morbo corpora densa, frigida & sicca aut naturâ & habitu, ut melancholica; aut ætate, ut senescentia; quòd hæc putrefactionem oppungabant potiùs quàm admittebant. Quæ causa est, quòd etiam pestilentiam senes minùs sentiunt. Itaque eâ anni hujus fudoriferi constitutione atque tempestate, quâ morbus viguit maximè, recreata potiùs quàm læsa hæc corpora sunt. Minùs etiam tentata fuerunt corpora insigniter calida, ut puerilia, quòd vehemens edaxque calor omnem mali materiem fomitemque absumpsit; & calida & sicca, quòd siccitas ad putrefactionem inepta, caliditas

tas nisi adjunctâ humiditate otiosa est. Est enim putrefactio, corruptio nativi caloris in humido proprio, ab adventitio aëris calore. Frigida item & humida, quòd frigus & calorem adventitium oppugnat, & in suo humido eundem retundit; nisi in his adventitia plenitudo ad putrescendum proclivis omnia evertat, atque ut putrescant spiritus fomitem præbeat (spiritus autem putrescere & probati auctores sunt, & indicio est aër, cujus hi naturam referunt, putrescens) malumque supra quàm natura corporis fert in se alliciat; & cum hac, anni tempus calidum, quòd cutis spiramenta aperit, contagionem intromittit, humores fundit, atque putredinem accelerat. Ita enim in phlegmaticis superatur frigus, in cholericiis siccitas. Sed hæc frequentius solent in iis morbis incidere, in quibus intrinsicis de causis putrefactio fit, ut in cæteris febribus, quàm qui aëris contagione. Quæ jam de Britannis dixi, eadem ferè de Belgis etiam & Germanis

F
nis

nis licebit dicere. Etenim cùm proximi nobis ratione victûs hi sunt, etiam nobis malo secundi erunt. Est tamen privata quædam in utrisque observatio, prout natura coeli solique salubrior est, magis minúsve iis, quæ mali materiem gignere & augere consuêrunt, indulgeamus, graviùs aut leviùs, rariùs aut frequentiùs ægrotemus. Ad hæc, hi nostro aëre & contagione non læduntur sed suo; nos non suos illorum, sed noster inficit. Illud nostra hujus anni contagio monstrat: Hoc sua anni 1529 confirmat; idque propter eas quas antè proposui rationes. Nam ut vivendi usu & ratione propiùs ad nos accedunt, ita familiaritate circumfusi aëris naturæque soli aliquâ ex parte à nobis discrepant; quantoque illud ad malum excipiendum facit, tanto hoc ad idem latius proferendum, & cum aliis communicandum impedit. Fieri tamen potest pro veneni ratione & analogiâ, corporum aptitudine, anni tempestate, & ventis

ventis secundis, ut id ab uno profectum, manet latius ad alterum.

Haëtenus reperiuntur mali hujus natura, nomen, origo, affectio, durandi ratio, causæ, & aptitudo ad id personarum. Nunc de iis dicam quæ valetudinem tueri, & morbum, si inciderit, demoliri tutò possunt. Incipiam à tuendâ valetudine. Etenim id consequi votum est. Id quod probè nôrunt ii, qui in sanitate foelicitatem ponebant. Id ægri, qui præter salutem nihil exoptant. Id Pyrrhus, qui vota pro sanitate faciebat. Id Antiochus Soter, qui sanitatis signo vicit. Id demum, non solùm Pythagorici, sed principes viri & privati ad unum omnes, qui eùm ad alios scribunt, eis sanitatem, tanquam omnium rerum summam, precantur atque exoptant. Ea cùm conservando, præservando, corrigendo & reficiendo est, uti in primo nostro libello de medendi methodo diximus, tantùm quæ præservare possunt hoc loco prosequar, quòd hìc solùm hoc negotium

Ratio præservationis.

gotium est, dubiam valetudinem certam facere quoad ejus fieri potest, atque impendentem ex crudeli morbo sanitatis ruinam antevertendo declinare, non retinere tantum eâ conditione quâ accepimus conservando, neque naturalem corporis constitutionem malam immutare corrigendo, nec à morbo fractas vires solari reficiendo. Præservationis autem summa atque scopus est, ut quæ morbum efficiunt declinemus, quæ jam contracta sunt educamus, incitamenta mali secludamus, & corpus ne malo suscipiendo idoneum sit, defendamus. Id præstari percommode potest causarum salubrium accommodo usu. Etenim in causarum salubrium potestate sita salus nostra est. Eæ quæ sunt & quot, quâque methodo comprehensa etiam in illo nostro primo libello de medendi methodo explicuimus. Ergo ex iis præponam victus rationem, quò jam devenerat oratio. Dein revertar ad aërem, unde de mali causis agens inceperam. Postremò, cæ-

teras

teras causas salubres proferam, atque ordine singulatim prosequar; exponamque primò, quemadmodum aëre, cibo, atque potione salubri, commodâque horum præparatione, morbi causas declinemus; evacuatione, abstinentiâ, temperantiâ, exercitatione, somno, & vigiliâ, quæ insederint educamus; munitie, habitatione salutari, amotione rerum noxiarum, fugâ à nocentibus locis, curâ, observatione, & compositione affectuum, quæ malum concitant & prolestant, secludamus. Ad extremum, quemadmodum lotionibus, suffitu, odoramentis, ignibus, alexipharmacis, atque aliarum rerum, quæ præservare atque animum augere possunt, usu, corpus adhuc integrum, ne faciliè contagionem admittat, tutum reddamus. In vivendi ratione præcepta à naturâ repetam. Ea enim optima vivendi magistra est, ea certissima norma. Cursus est enim certus & via una naturæ, eaque simplex. Eâ duce, & tutò quivis vivere, & vitam in longum

producere sine tristibus morbis, sine infinitis incommodis, quæ alios sequuntur, potest. Ea parvo contenta est, & vivendi simplicitate. Id multis tum aliorum exemplis, tum præcipuè priscorum Italorum & Persarum comprobari potest. Hi enim, ut Zenophon auctor est, pane, nasturtio, & aquâ contenti erant. Illi (ut Coelius Rhodiginus commemorat) quàm simplicissimè tenuissimèque ex obvio vixerunt; adeò ut inde natum sit, tenuissimam quamque mensam, Italicam nominari; uti jam contrà, plena mensa Britannica dicitur. Etsi non sum nescius Platonem in epistolâ quâdam ad Dionis propinquos, mensas Italicas ut nimium affluentes reprehendere. Sed has cum Græcorum mensis Plato contulit. Erat etiam in ratione temporum apud Romanos, vitæ discrimen, uti tum ex multis multorum historiis, tum dein ex iis quæ Lucius Columella in libros suos de re rusticâ, & cultu hortorum præfatus est, scire licet. Is enim antiquæ

tiquæ Romæ duritatem atquæ parci-
tatem laudat, suæ molliem atque lux-
um reprehendit, ut cui coenæ non na-
turalibus desideriis, sed censibus æsti-
mabantur. Sed luxum mitto, & iis
relinquo, quibus τῆς καρδίας ἢ ὑπερῶα εὐαι-
δητοτέρα ὑπάρχει, ut Cato solebat di-
cere, quique palato magis quàm cor-
de sapiunt. Jam naturalem vivendi te-
nuitatem sequor. Eam ad sustentan-
dam vitam abundè sufficere, exiguus
etiam parvusque Zenonis, Philosopho-
rumque cæterorum cibus, & priscorum
mortalium primi sæculi vivendi simpli-
citas clarè docent, cum gurgite puro
vita rediit, satisque erat populis fluvi-
usque Ceresque, uti scribit Lucanus.
Neque id finè ratione. Nam si id in
dies reponebatur, quod in dies vi nati-
vi caloris defllexerat detractumque fu-
erat, naturæ satisfactum erat, corpo-
reque sejunctus dolor aberat, mensque
fruebatur jucundo sensu, curâ semotâ
metuque, quò solum natura spectat.
Quòd si cuiquam insuavis cibus nastur-
tium,

tium, aut justo tenuior victus panis, aut ingratus potus aqua videbuntur, cogitet is quàm suavis res sit fami panis ex jure simplici, aut allium cepave cum pane secundo, aut dulcis siti aqua pura. Hæc enim jejunos stomachos raro vulgaria temnit, ut Flaccus rectè cecinit. Marcus Tullius, quinto Tusculanarum quæstionum refert Darium in fugâ avidè bibisse aquam turbidam & cadaveribus inquinatam: Ptolemæum peragrantem Ægyptum, cibarium panem suaviter edisse, sic ut nec illis visum quicquam jucundius, cum præsertim aliàs nec ille sitiens bibere, nec hic esuriens esse consueverat. Quorsum igitur ambitiosa illa fames, quæ undique terrâ marique quod voret, quærît? Quò tot potionum varietates? non minori, credo, numero, quàm olim ætate Caii Plinii, quâ, ad bibendum genera, mirâ vitiorum solertiâ, ad ebrietatem ingeniosius excogitata erant 195. Sed species, si æstimentur, duplici penè numero; magno certè & rei & sanitatis dispendio. Quò lautæ gloria

gloria mensæ spectat ? Quid tam prodiga rerum luxuries, juvat ? Cùm natura exiguo dedit omnibus esse beatis, ut est apud poetam. Certè si considerare volumus (velle autem omnes debent) quæ sit in naturâ excellentia & dignitas, si dux atque imperator vitæ cuiusque suæ mortalium suus cuique animus esset, isque ad virtutem accinctus, atque ad gloriam virtutis viâ paratus, intelligeremus quàm sit turpe atque incommodum diffluere luxuriâ, & delicatè ac molliter vivere, quàmque honestum atque commodum parcè, duriter, continenter, severè, sobriè, fugeremusque epulas, instructas mensas, & frequentia pocula, quibus nullum gravius malum, nulla capitalior pestis humanæ vitæ atque rationi esse potest. Itaque & vinolentiâ, cruditate, insomniis, cæterâque morbi materiâ careremus, & vegetiores sensus, rationisque usus promptiores haberemus. Nam venter crassus, mentem non parit tenuem, juxta Græcum Proverbium ; γαστήρ

τῆς ἢ παχέια, ἢ νῆν οὐ τίκτει λεπτόν. Cæ-
 terum quamvis immoderatis epulis vel-
 lem omnes carere, nihil tamen obsto
 quò minùs iidem modicis conviviiis pos-
 sint delectari. Nam ea ad valetudinem
 viresque faciunt, quò referri omnis vi-
 ctus corporis debet, & non ad volup-
 tatem. Ergo in cibis potionibusque
 modus esto pro naturâ, simplicitas pro
 salubritate. Alterum enim facit ut vi-
 vamus, alterum ut jucundè & finè
 morbis vivamus. Sed in salubritate
 delectus est habendus pro suâ cujusque
 corporis conditione, consuetudine, &
 natura rei. Etenim suus cuique est ap-
 petitus, sua quemque trahit voluptas,
 prout suam quisque missionem nactus
 est & corporis constitutionem. Alii
 enim ovillæ carnis; alii suillæ esum
 non ferunt; alii à certis piscibus absti-
 nent; alii nec carnem nec piscem om-
 nino admittunt; quidam malum, py-
 rum, & caseum nunquam gustant, nec
 eos unquam fallas injecto vel levissi-
 mo horum momento in ea quæ amant,
 quin

quin statim deprehendant atque respu-
ant. Mel (si estur) corpus nonnullis
in tumorem attollit. Lac aliis letale
est, cùm alioquin omnibus sit naturale.
Quidam asfa omnia, quidam elixa, cro-
cum quidam, quidam allium & olivam
naturaliter oderint. Æquè & aliis a-
qua, aliis vinum, aliis acetum, aliis
Ala, Bera aliis exosa est. Est apud nos
fervus quidam Atrienfis, qui tam rarò
bibit, ut credatur nihil bibere. Est &
alter aulici item famulitii atque vitæ,
qui nunquam bibit (mirabilè dictu) id
observante hero suo, & subinde con-
cludente, quò hujus rei certior fiat.
Cùm Patavii studii literarum gratiâ a-
gerem, atque Aristotelicam disciplinam
Græcè profiterer publicè, eramus in
eâdem domo convivæ tres, quorum
alter Comensis, folis amaris atque aci-
dis delectabatur; alter Mediolanensis,
nunquam bibit vinum sed aquam co-
ctam, nec alio pane quàm biscocto ve-
scebatur; tertius folis dulcibus capieba-
tur: Perinde vario palato atque Ho-
ratiani

ratiani illi convivæ. Ita in corporibus nostris lasciviens natura planè ludit, & rerum varietate gaudet. Quocirca, quoties de delectu victûs deliberatio est, ad suam cujusque naturam consilium est omne, aut saltem præcipuum (nam morbus qui vel adest vel impendet, aliquam partem sibi vendicat) revocandum. Atque hæc de cujusque naturâ. Venio ad privatas consuetudines. Etenim eadem consuetudinis ratio est, quæ naturæ, eò quòd consuetudo altera natura est. Ejus omni tempore habendam rationem & præcipui medici jubent, & nobilis cujusdam Veneti exemplum indicat. Is carne bubula consueto cibo à familiari medico curatus est, cùm ab aliis, qui id nescierant, melioris succi cibus nullâ ratione sanari potuit. Itaque non quisvis cibus aut potio, sed certus eligendus huic illive est, pro suâ cujusque corporis naturâ, consuetudine & morbi ratione. Nam & hæc facit, ut tum in morbis aliis, tum hîc etiam, dum præfer-

servare tutarique corpora nostra ab hac diariâ & pestilenti febre conamur, certam victûs rationem præscribamus, variemusque in singulis. Is in cibo atque potione positus est. Cùm igitur morbus hic impurus sit ac putridus, antè omnia curandum censeo, ut cibus sit purus & salubris. Purus & salubris erit, si suavis sit, si probè mactatus, si non ad foetorem asservatus, si boni succi, si firmi nec ad putrescendum facilis alimenti, si coci focique officio benè præparatus. Isque esse debet cùm pane hesterno, qui benè elaboratus, convenienti fermento aspersus, & ex puro proboque non mucido tritico factus est. Sit potus aqua pura, dulcis cervisia, Ala aut Bera, quibus hæ in consuetudine sunt & salutare, ex incorruptâ bunâ, probè & finè adulterio coctâ. Vinum item tenue, & quod quàm minimum aquæ ferat. Potentia enim utriusque generis, aliena sunt, nisi vino dulcem aquam affundas. His contentus, cæteras potiones novitio invento

vento ad voluptatem ingeniosius excogitatas fugito. Pro cibo vitulus esto, hoedus grandior, agnus adultior, ovis, si castretur, Britannica, ex venatione cuniculus, lepus, dama, dorcas, platyceros. Neque hic bovem ætate tenerum (qualem habet Anglia & Italiæ Florentia) propter ficcitatem, firmitudinem succi, sumptûsque tenuitatem jejuno popello excluderem, modò satietas absit. Utilis est item avis sylvatica, campestris & monticola, ex quibus est perdix, attagen, sturnus, merula, turdus, & qui sylvas amat phasianus. Æquè & pipio five juvenis ex grege columbus, ubi jam omnem dum macetatur effuderit sanguinem, Gallinaceum genus, & pavo gloriosus, cui in naturâ est, referente Cœlio, ex occultâ proprietate ut non putrescat. Id experimento comprobatur. Equidem credo carnem ejus, quòd excellenter ficca sit, non facilè putrescere. His accedunt & quæ ex vitulo, gallo, capo, pullo gallinaceo, & cæterâ ave quæ sylvâ,

fylvâ, monte, campôve degit, conficiuntur cibaria, five concreta ea, five colata, five pistillo contusa consistentia ministrentur; & egregiæ bonitatis ova tremula; aut eadem dempto putamine ferventi aquâ leviter incocta. Lac item optimum, quod ob id *ἐυχυμώτατον* & optimi succi esse auctor est Galenus libro tertio de facultatibus alimentorum. Ex piscibus aquæ dulcis placet lucius, perca, barbus, & quam vocant troctam. Mustela item, quam Caius Plinius scaro bonitate proximam existimat, atque id genus bonitatis alii pisces rivales, quibus friabilis caro est, & profluente sabuloso arenosôve procul ab urbe victitant. Ex falsâ aquâ probatur mugilis & barbatulus mullus, qui alto & puro mari jactantur. Nam in universum meliores sunt, quos plurimâ jactatione inquieta, æstuosa maria fatigarunt. Ex saxatilibus scarus, frequens in Cretâ piscis propter *σκαροβοτάνην* quam vocant herbam quâ tantopere delectatur. Merula, turdus, iūlis

lis, percis, phuca. Littoralis item gobius, pelagius asellus, buglossus, passer, aurata, lupus, dentex, & mustela illa quam piscatores nostri foricem marinum vocant, cum tamen capitis & reliqui corporis forma, atque adeo colore ipso similior mustelæ quàm forici sit. Ex crustatis cammarus, cancer, pagurus. Sint omnes mediæ ætatis. Nam in omni piscium genere media ætas quæ justam magnitudinem non explevit, Celso probatur. Ex his aliquos idcirco annumero, quod firmi valentisque sunt alimenti, nec facilè bono stomacho corrumpuntur. Neque enim ægrotis aut stomacho imbecillis victus rationem instituo, sed valentibus adhuc atque integris, quibus tamen putridi mali futuri suspicio est atque metus, ita ut securi esse non possunt. Hæc ita utilia sunt, si circumcisâ omni negotiosâ cogitatione, cum hilaritate, modo, tempore, & ordine, ex consuetudine & assumentis desiderio sumpta sunt. Nam extra hæc satietas omnis per hæc gravia

gravia tempora atque loca, periculosa esse solet, uti etiam cæterâ anni parte, si quotidiana est. Quare, ne quis qui valere & fenescere volet in satietate vivat, commoneo: quoque valetudinis ratio semper constet, utendum cibis atque potionibus ut reficiantur vires tantum, non opprimantur, consulo; atque his non alienis à consueto, quod à consueto mutationes in pestilentibus febribus, ut in rebuspublicis, graves esse solent, ideoque ab Hippocrate in his vel maximè damnari. Itaque detrudere de nutrimenti soliti vel quantitate vel qualitate, vel etiam utrâque, imminente hac gravi tempestate, suo deo. Qui enim celeriter notabilem abundantiam acervant, his de utrâque; qui non celeriter, aut non notabilem, his de alterâ demptum esse sat fuerit, utrùm videlicet homo ipse potius voluerit. At quemadmodum de quantitate demas, notum est. De qualitate demitur, cum exigui nutrimenti cibus apponitur, ut si olus, legumen, pis-

cem, avem, aut ex cæteris quæ jam diximus aliquid quod non multùm nutriat exhibeas; imitatus ingenium atque exemplum sagacis agricolæ, qui ferendo ervo abunde esse putat locum macrum nec humidum, quia id granum luxuriâ plerumque corrumpitur. Optimum est, in desideriis esse. Quare cibi condimentum primò fames esto, dein olea, cappari, limo, malum Punicum atque medicum; malum item illud quod alii matianum, alii arantium, alii aureum & aurantium nominant, quodque interpres Nicandri in alexipharmacis *νεργάντζιον* vocat. Hujus arborem Nicolaus Myrepsus sectione 10, appellat *νεργάντζεον*. Acetum præterea, succus oxalidis oxyacanthæ, ribes, uvæ immaturæ, & quæ austera astringentiaque sunt, egregiè condiunt. In secundâ mensâ quæ bono stomacho nihil nocet, in imbecillo coaccessit, probo quæ ex malis cydoniis & prunis Damascenis siccis conficiuntur. Malum item nerantzium in tenues partes dissectum

dissectum, & saccharo condulcatum ex Palladii documento. Malum granatum, mespilum, & anni superioris pyrum atque pomum, nucem è Ponto, nucleum ex pinu, cui hoc naturale est, fucum corpori proprium augere, alienum ficcare, corruptum repurgare, uti nonnulli tradidère, Caricam etiam & palmulam, uvam ficcam atque passam, tum jusculo additam, tum seorsum primo cibo assumptam. Nec displicent cortices limonum, malorum aureorum, citriorum, & nucum regalium si condiantur, modò plus quàm par est propter dulcedinem non assumitur. Olera omnia seu acetaria ex herbis crudis nullo modo ad salubritatem præparata, per id tempus improba sunt, quòd suspicio est etiam iis ab impuro spiritus vitiosoque aëris afflatu aliquid inuri, quod impuriore eas faciat & insalubriores, atque ob id à contagione non esse omnino immunes. Etsi non ignorem aliâ ratione & analogiâ herbas, aliâ homines infici. Cocturâ tamen &

calfactione fiunt idoneæ, aliàs non improbo. Quocirca, origanum, anethum, thymum, salviâ, acetosâ, & rosmarinâ herbam, aquâ calidâ priùs lota, aut ad focum calfacta non rejicerem, cùm pisces aut carnes præparandæ sunt, adjecto aceto vel omphacio, aquâ rosaceâ, macere, & oxyacanthâ. Ita nec acetarium ex cichorio, acetosâ, flore boraginis, buglossæ, rorismarini displicebit & violæ. Cibis etiam atque condimentis si inter edendum aspergas hunc pulverem, ex sanitate erit. Compones maceris, caryophylli, ana partes ii. Zedoariæ, rad. dictamni ana p. i. sandalorum omnium p. unius semissem; coralli rub. ros. rub. ana p. i. cinnami partes tres, margaritarum p. i. & sacchari purissimi quantitatem sufficientem pro cujusque gustu, contusis omnibus, & in pulverem quàm tenuissimum redactis. Cætera *καρυκεία*, seu conditura supervacua, & in cibis variarum rerum confusa atque curiosa miscella, ut parum salutaris vitanda. Bre-

viter,

viter, de ratione victûs ita in univ-
fum censeo, ut sit aut frigida & sicca,
aut calida & sicca vel naturâ vel arte,
prout res ratiove personarum postulat,
& nos dicemus in sequentibus.

A cibo atque potione transitus est
ad aërem, de quo infecto jam antè di-
ximus. De eodem puro servando,
quoad ejus fieri potest, aut minùs fal-
tem impuro, & corrigendo eo corrup-
to, nunc dicturus paucis sum. At il-
lud cùm sit contagionis causas amo-
vendo, hoc contrariis alterando, di-
cam primò quemadmodum causas a-
movebimus; pòst, quibus rationibus
ita aërem alterabimus, ut ne noceat vi-
tium id quod infestum est humanæ na-
turæ. Contagionis causas amovebi-
mus, si soli accidentia, quæ malum in-
citare augereque possunt, in contrari-
um vertamus, ut si animalium corpora,
quæ humi putrescunt, altiùs inhumare,
aut igne consumere, aërem liberum &
apertum servare, ædificio alto, lucido,
spatiosoque habitare, quod perflatum
G 3 æstivum,

æstivum, hybernum solem habeat, ut
 hic, frigus suo tempore mulceat, ille,
 æstatis incendia frigore moderetur. Æ-
 què & in averfis potiùs civitatum at-
 que ædium locis agere, quò gravis
 ventus minùs offendat; ventos austri-
 nos secludere, meridianum solem, ma-
 tutinum & vespertinum frigus cavere;
 munditiem amare, munda omnia pro-
 curare, fordes abluere; pigras & stag-
 nantes aquas ad fluxum incitare, auras
 fluminum & stagnorum fugere, mini-
 meque nubilo cœlo soli aperienti se
 committere, ne modò frigus, modò
 calor moveat, quòd parum tuta hæc
 sunt, ubi subita insuetis sunt; conclusa
 non referare, quæ tetri, virosique sunt
 odoris eruncare, camerinas non move-
 re, & cæteris, quæ in commemora-
 tione causarum contingentium suprâ
 comprehensa sunt, obviâ ire studueri-
 mus. Idem faciemus si quæ soli tem-
 pestatisque vitio obveniunt, quæque
 aëri corporique nostro vim pestem-
 que afferunt (cujus generis sunt va-
 pores

pores illi nocentes, & pestiferæ exhalationes, de quibus ubi de causis egimus sermonem fecimus) quantum licet secludamus atque fugiamus. Etenim à pestiferis recedere, & nocentibus rebus refugere, accessus est ad res salutare. Corrigemus verò aërem, frigidis & siccis, & siccis calidis. Etenim hæc præservandi meta est, hic foelicis sanationis hujus mali scopus est, ea exhibere, quæ aut suâ refrigerandi, siccandi, astringendique naturâ, aut calfaciendi & siccandi facultate vim habent, atque potestatem putredini adversam, cordi & spiritibus (pro quibus metus est) amicam, atque contra vitiosi aëris injuriam universo corpori salutarem. Ordinemur à siccis calidis. Ergo aëris constitutionem præter naturam perque injuriam vitiatam, omnium primum commutabimus siccabimusque igne ad hoc extructo, tum intus in ædibus, tum foris sub dio. Sed foris ita, ut justum tutumque interval- lum sit inter ignem & ædes, ne calore

æstuent, utque ignis aërem tantum rapiat & commutet; & eâ loci parte quæ ventum spectat, quò eum adventantem ignis excipiat, & depuratum repurgatumque ad nos dimittat. In hunc si odores, si suaveolentes herbas, fragrantès flores, jucunda aromata, odorà ligna, & gratè fumantia thura, ladanum, myrrhamque injeceris, omnes laudes ad hunc nostrum scopum attingendum certè habebit. Etenim suavitates odorum à putredine defendunt, spiritus recreant, animæ vigorem addunt, lætitiàm pariunt, atque aëris vitium corrigunt. Id divini Hippocratis, id docti Agronis & Empedoclis (qui Agrigenti nati, & Athenis sub Parmenide instituti sunt) exemplum docet. His enim rationibus hi omnes seorsum Athenas à peste liberârunt, sed ille privatim etiam Abderam. His ille Græciæ item alias urbes à pestiferâ contagione eò per intervalla temporum nunc ab Æthiopiâ, nunc ab Illyriâ, nunc à Pæoniâ ventis afflatâ, tu-

tos

ros servavit, uti illustri laude celebratus Galenus, & methodicæ Medicinæ instructissimus auctor Soranus scriptum reliquerunt. Sed longè petitis exemplis opus non est, cùm fabros nostros ferrarios coquosque se foco tutâsse suo observatum est. Sit focus hic luceus & perennis, sed major sub Orientem solem & Occidentem. Rure per agros stipulam incendere, & nemorum decidua ligna passim comburere confert. Profuit & adusta filix. Per ædes thus masculum & odores incendantur. Sumitur rosa, lauri folium & rosinarini, sandalum citrinum incisum, & caryophyllum excipiuntur vino odorato, aceto, & aquâ rofaceâ, atque ad prunas leviter decoquuntur suavi odore. Aut nardi, croci, cinnami, cassiæ (quos Celsus & Solinus odores vocant) malabathri, pars una singulorum; costi, caryophylli, pars item una; rosæ folii, cupressi feminis, utriusque pars una; conteruntur, & styracis quantitate, quæ his excipiendis satîs sit, commiscentur,

miscentur, addito moschi momento, & ladani commodâ portione, & incenduntur. Sed omnium efficacissimi, trochischi cyphi Democratis sunt, si ad odorem suffiantur; atque eo magis, quo plus habeant odorum. Nam in universum id censeo, in ægritudine hâc spiritali, ex verâ methodo, omnia ita plus minúsve profutura, ut plus minúsve odorum accipiunt. Etenim pro spiritibus vel maximè odores faciunt. Eam ob rem huc facit & rosa, myrrha, & thus pari portione incensa: Et quibus hæc non sunt, baccæ lauri & juniperi. Ex aquâ item rofaceâ, caryophyllis & caphurâ idoneus est suffitus. Hæc intus fiunt. Foras atque in publicum prodire (quod tamen per id tempus parcius fieri consulo) vel delectationis causâ si libet, vel propter civilia negotia aut privatas necessitates, si coegeris, ex pari modo nucis unguentarii, maceris, caryophylli, croci, cinnami, si contrita subtiliter sunt, & mastiches Chiaë parte unâ cum semisse, styracis partibus

partibus duabus cum semisse, ladani partibus quatuor, non sine ambræ moschique granis aliquot, vino aromatico dissolutis, concinnè fit odoris gratiâ odoramentum seu pastillus unguentarius manu gestandus. Scordii etiam, heptaphylli, aut verbenæ suffitum si quis ore excipiat, & non egrediatur domo nisi ab hoc suffitu, probè munitus erit ad hanc pestem. Quòd si hæc non placent, in eum usum sudario excipiatur aqua rosacea & acetum, os perpetuò occupet Zedoaria, aut enulæ radix, aceto rosaceo ad noctem integram macerata; aut juniperi bacca, galangæ radix, macer, aut mali medicæ semen. Jejunos prodire vetat Celsus, quòd venenum omne faciliùs inani corpori quàm repleto nocet. Quamobrem utilissimum est, ubi ex pestifero aëre metus est, non ante progredi quàm quis aliquid assumpsit. Id esto ex iis quæ parari facilè possunt, quòd mali festinatio moras non finit. Ex horum genere proba theriaca est, in hunc
& se-

effectum omnium consensione laudata
& seorsum, & ex cyatho uno aquæ
distillatæ acetosæ vel scabiosæ. Æquè
& trochisci è viperis, & cyphi, diam-
bræ, saccharumque rosaceum. Et ex
aceto, vel uvæ immaturæ succo pa-
nis ad focum tostus, cum levi con-
tritæ Zedoariæ aut cinnami aspergine,
non dubia medicina est. Ficum, ru-
tam, nucem, & salis momentum pro-
babat rex Mithridates, & quo ipse usus
est Mithridatium. Cum pane butyrum,
salviam, atque rutam cum odoribus
præservando etiam esse, usus compro-
bavit. Populare item est, quod ex fe-
rapiis fit malorum punicorum, limo-
num, oxalidis, & aquis stillatitiis dra-
gunculi, heptaphylli, & acetosæ, jeju-
no stomacho, & ante coenam ubi con-
coxerit, additis semper per hæc odori-
bus. Sed imperiale illud ex ovo ele-
ctuarium. Mirum in modum facere
comperimus contra hanc pestiferam di-
ariamque, febrem acetosæ, rosæ rub.
santali citrini, spicæ nardi, cinnami,
croci,

croci, feminis citri, singulorum partem unam; boli Armeni ex oriente p. i. & semissem; terræ sigillatæ partis unius semissem; margaritarum p. i. adjectis auri puri foliis, sed contrita, & ex aceto potæ drachmæ semissis modo. Et ex aceto lapis Armenius solus, aut sphragis; aut ex eodem scordium non dubiè facit ad hunc morbum. Aut margarita & corallus propter frigiditatem atque summam exsiccandi penetrandique facultatem. Sed terenda hæc subtiliter sunt, quò vis major sit, atque expeditior distributio, minùsque obstruant atque expulsionem præpediant. Quotidianus item usus (sed non solus) potentioris potionis ligni guajaci grassante hâc ephemerâ humidoribus multùm profuit, quod & universum corpus modicè siccabat, & superantem materiem per cutis spiramenta digerebat, sudorem movebat & putredini resistebat, quo minus offendantur spiritus. Hæc omnia etsi qualitatibus aut materialibus aut spiritualibus venenum eorum

frangunt atque extinguunt, ita ut liber eorum usus esse poterit, tamen si cutis astricta est, si obstructi meatus sunt, pronior sum ut ex his iis utaris quæ calida & sicca sunt. Si spiramenta nulla connivent, si infarcta non sunt, quæ frigida & sicca. In munditie probò omnia quæ suavem spirant odorem, five vestes & indumenta ea sunt, five quotidiano usu cætera linteamina. Lavari ex aquâ calidâ, quòd ea aperit, alienum est. Quamobrem commodum erit quæ acetum aut omphacium admistum habet frigida, aut ea in quâ mali granati, aurantii, aut Assyrii putamen, vel oxalis incocta sit, quòd hæc cutis spiramenta constringit, aditum aëri vitioso præcludit, & si eâ pavimentum respergas, aëris vitium emendat, & calorem temperat. Quòd si præter hæc pro consuetudine, urgente jam fame, jentandum sit, certè paulum cibi, sed hujus idonei, gustandum est. Id quod perpetuum per omne tempus hujus pestis diariæ esse debet, ne si
quis

quis se nimiùm expleat, naturæ laborem conduplicet. Quæ cùm vix contra plenitudinem venenumque se sustinere poterit, periclitatur ne succumbat.

Atque hæc quidem de pestilenti aëre corrigendo, & quemadmodum in eos fanos habere convenit, proposuimus. Quasdam autem observationes desiderat & inanitas & plenitudo. Nam si quis ex corpore metus est, antè & curioso victu, & cæterâ detractione cavere oportet, ne inutilis materia corpori supersit, ut cùm morbus adveniat puro in corpore puros offendat spiritus. Etenim necessum est, ut quod plena pravaque victûs ratio, salutisque negligentia tempore apposuit, id cura detrahat, ne corpora eâ ita repleta, celerrimè & fenescant & ægrotent. Detrahendi autem rationes duæ sunt, inedia & evacuatio. Inedia, & in abstinentiâ & temperantiâ posita est, quod hâc ab animo hominis pendente medicinâ, aut nihil edimus, aut quanto minimo natura sustineri potest contenti sumus,

fumus; utroque modo quòd plus de-
 cedit corpori quàm accedit, paulatim
 materia superans minuitur, spiritus (quo-
 rum gratiâ hæc fiunt) depurantur, cor-
 pusque à morbis tutum redditur, si
 plenius est. Atque hæc securior de-
 trahendi ratio videtur, quod talia cor-
 pora remissione usus ciborum elevan-
 da, & humorum copiâ sensim consu-
 menda, magis quàm repente præcide-
 da atque effundenda. Nam quod sen-
 sim finè sensu ætas fecit, nec subitò
 frangendum, sed diuturnitate extinguen-
 dum est. Quibus tamen hæc non pla-
 cet, iis evacuando mali materiem sub-
 trahere licet. Quod autem subtrahitur,
 aut sub sensum cadit, aut sub sensum
 non cadit. Quod sub sensum cadit,
 abstersione, ablutione, lubricatione, a-
 lvi ductione, vomitu, sanguinis missio-
 ne, cucurbitulis cute incisâ, mensium,
 hæmorrhoidum, sudoris, urinæ, muci,
 & sputi prolatione deducitur. Quod
 sub sensum non cadit, evaporatione
 (quam Græci διαφύεσιν nominant) au-
 fertur.

fertur. Ea frictione, balneo, fomento, & cataplasmate perficitur. Ergo cum quid eorum postulet valetudo, prout res necessitasque jubet, parata evacuandi ratio est, proque malo corporis prodest aut sanguis missus, aut alvus ducta. Si sanguis abundantior justo fuerit, aut qualitate corpus offendit, vulnere medicina quærat, seceturque axillaris vena dextri brachii, educatur sanguinis quantum fert ætas, res, tempus, vires, cæteræque incidendæ venæ circumstantiæ. Si id casus non fert, sufficiantur cucurbitulæ cum ferro inter scapulas positæ. Sin noxii humoris affluentia est, solvatur alvus, & aptis medicamentis pro naturâ rei & personæ evocetur quod abundat, attenuato tamen eo & digesto prius, si id res exigat. Sumitur exempli gratiâ, fyrupi acetosi simplicis, acetositatis citri ana. ℥i. decoctionis subscriptæ pondus libræ quadrans. R Seminis citri ℥ii florum cordialium, acetosæ ana. m. i. radicis cichorii, heptaphylli, ana.

H

℥ v.

z v. feminis carthami leviter contusi,
 z ii. Decoquantur in lib. ii, aquæ ace-
 tofæ & quadrante acetæ ad tertias, co-
 letur. Sumat manè jejunos, & sub
 coenam ubi concoxerit, ad tres dies
 aut eo amplius pro ratione. Tum du-
 catur alvus aloes & ammoniaci thymi-
 amatis ana. part. ii. myrrhæ unâ, cum
 fyrupo acetoso ut inter se coëant atque
 coalescant: Aut catapotiis ex absinthii
 partibus ii. myrrhæ parte tertiâ, quibus
 etiam odores adjungo, ut crocum, cin-
 namomum. Aut pilulis è cinnamomo
 Nicolai Alexandrini: Aut Alephangi-
 nis Mesuæ (quod ex odoribus maximâ
 ex parte fiunt) si utrique compositioni
 integræ, galangæ, zedoariæ, scordii,
 dictamni, acori veri, myrrhæ, & croci
 pares portiones (ut sunt pondo z iii,
 ex singulis) addas. Nec alienæ erunt
 quas vocant Communes ejusdem Nico-
 lai Myrepsi, maximè si ex his quæ
 jam proposuimus, aliqua admisceas.
 Exhibeantur pro ratione circumstantia-
 rum plus minus z i. His enim nihil
 æquè

æquè contra gravem hanc diariamque febrem proficere nobis ratio commonstrat. Nam & humores nocentes subducunt, pro spiritibus faciunt, putredini resistunt, & vim veneni frangunt. Variare medicamentis idcirco hic, ut antè, expedit, quòd omnibus naturis & ætatibus nihil unum potest convenire. Itaque ab his ad illa transire, & ab illis ad hæc redire rursus, & alia etiam adinvenire, nuncque enemate, nunc pharmaco leni, pretioso, suavi, liquido, aut contrà, agere, sua cujusque personæ ratio sæpè cogit. Quibus ergo pretiosa placent, & res id postulat, convenit aliquid de manna, aut de rhabbaro. Mannæ sextans in decocto boraginis aut scordii liquatur rhabbarii ℥ii, in aquæ stillatitiæ heptaphylli, acetosæ, ana. ℥i, cichorii, vini aromatici ℥v. singularum cum aliquo ex odoribus & aloe, seu succo rosarum idoneâ potione macerantur. Quòd si ad aliquot post dies alvus spontè nihil reddidit, id quod sæpius evenire solet,

inutile non erit, si per interposita spatia eam partem clystere ex hierâ perluas, quâ reddi ciborum onera maximè est salubre. Hujus generis infinita, cognitâ jam mali hujus medendi methodo, & sibi quisque conficere, & aliunde assumere, si libet, potest. Quamobrem hîc diutius immorari non est operæ pretium, si hoc unum admonuero, hæc sub fine Veris ineunte jam æstate, quâ plurimùm solet morbus iste infestandi initium sumere, esse potiùs facienda, quòd gravia hæc tempora, quibus malum populatim jam grassatur, humores sedatos & quietos magis quàm medicamentis exagitatos, corpus conclusum quàm apertum, robustum quàm resolutum postulant. Quare tum neque vomitu stomachus, neque purgatione, alvus sollicitanda, sed si fluat retinenda potiùs est, neque diureticis ren turbandus, quod eorum usus nullus esse debeat, ubi concoquendum quid, aut naturæ permittendum sit, quodque ex his potentiâ, sanguinem

nem incendunt atque liquant. Neque vena incidenda, tum quòd προηγεμύως & suâ naturâ, causa mali in nobis non est, sed extrinsecus incidit; tum quòd faciliùs admittitur contagio si vena fecetur; nec si concepta ea est & diffusa latè, ita educitur, & præterea sanguis atque spiritus agitantur, quæ res putrefactionem non parum adauget, dum impura puris confunduntur ac permiscentur. Adhæc neque balneum ingrediendum, neque movendum nisi paululum & lentè, atque ita ut sit ambulatio antemeridiana, pomeridiana sessio propter calores; neque exercendum, sed quiescendum tutiùs censeo. Reliquo tamen anni tempore, hæc vel maximè laudo. Ubi igitur opportuna hæc sunt, si humores impacti, & compressum corpus est, frictione, sudore, balneo, temperato ex aquâ dulci, ex herbis fundentibus chamæmeli, rorimarini, lavendulæ, fœniculi, idque genus aliis additâ malvâ, resolvendum & fundendum est. Nam hæc cutim

H 3 astrictam

astriictam resolvunt, condensatos humores calore blando attenuant. Sed ita tamen balneum & fricatio esse debet, ut illo demum finito, suffrigida affundatur, hæc, cum ratione lenis fiat: Nam vehemens spissat, lenis mollit, multa adimit corpus, auget modica, uti ingeniosus prisca sæculi medicus Hippocrates præcepto tradidit. Ea si ad ignem fiat, ex sale, oleo aut aquâ dissoluto, atque ad lentorem conquassato, & sudores momento elicit, & carnem cogit, id quod cum primis hîc spectandum est. Etenim non tam quid humores fundat & corpus laxet videntum est, quàm quid solutum liget, & laxum stringat æstimandum. At aliud postulante re, si vomendum vome, si urina cienda cie, si movendum, quâdam varietate move, si exercendum, exerce. Exercent verò commodè, saltus, arma, pila, cursus, ambulatio, lucta, vox clara. Hæc antecedere cibum debent, sudore finiri, aut certè lassitudine, quæ tamen citra fatigationem fit,

fit, cibo non ita mox adjecto. Nimiâ enim exercitatione & defatigatione corpora ingravescent & franguntur, modicâ levantur. Ex quo intelligitur neque tardam eam esse debere, more eorum qui tarditatibus utuntur in gressu mollioribus; neque concitatam nimis, ut est illa in iis qui in festinationibus suscipiunt nimias celeritates; sed moderatam, cujusmodi est eorum qui modicè, temperanter, & quietè vel se exercent vel inambulant. Huc facit & concubitus, pestiferis istis locis & tempestatibus non expetendus, quemadmodum neque æstus, quòd is corpus solvit atque fundit, firmitatem frangit, atque imbecillitatem facit, quæ omnibus morbis obnoxia est. Cætera tamen anni tempestate non improbem, si moderatior rariorque sit. Utî enim voluptates commendat rarior usus, ita vires excitat, & sanitatem confirmat moderata Venus. Cavenda immoderata tantum est & intempestiva, etiam ea ipsâ ætate quâ maximè quadrat. Libi-

dinosa enim & intemperans juvenus effoetum tradit corpus senectuti, defectioque virium ætate provectâ, juventutis vitiis sæpius efficitur quàm senectutis idem facit & intempestiva Venus. In exemplis caper est. Is quoniam immodicus libidinis, dum adhuc uberibus alitur, matrem stupro supervenit, & ideo celeriter & ante sex annos consenescit, quod immaturâ Veneris cupidine, primis pueritiæ temporibus exhaustus est. Nec alia causa est quamobrem & ii & homines in maturâ alioqui ætate, implendis foeminis minimè sunt idonei. Idcirco non est quòd quis, si per libidinem, vires, ætas, ingenium defluxêre, naturæ infirmitatem accuset, neque suam quique culpam auctores ad alia transferant. Quare pugnandum tanquam contrà morbum est, sic contrà perniciosam libidinem. Et quamvis ipsa natura profundit in juventute suas cupiditates, ejusque ætatis quidam fervor est, qui minister libidinis esse solet, eâ tamen
progre-

progrediente, omnia fient etiam in dies mitiora. Hæc eò magis admoneo, quòd in hac suavitate humanitatis, quâ propè omnes delectantur homines, ea ætas versari perjucundè solet. De somno & vigiliâ etiam hîc habeo quædam dicere. Nam hæc siccat ut ille humectat. Quare somnus supra id quod naturale est, vitandus est. Quòd si in utroque intemperantia subest, tutior per hæc gravia tempora in vigiliâ quàm in somno est, modò non à cibo, sed à concoctione fiat. Per hæc fit conservatio valetudinis, defensio à morbis, iis maximè hominibus, qui ad hæc, animi perturbationes componere, concitatos motus inimicos mentis vitæque tranquillæ regere, & compositè pacateque vivere didicerunt. Nam infinita harum vis est, admiranda potentia, ut vix credas quantum, hæ sedatæ valetudinem promovent, turbatæ offendunt atque evertunt. Itaque hoc nocente tempore, exulent animo curæ, migrent tristitiæ, valeant amores, absint

absint odia, mitte sollicitudines, contemne metus, iras comprime. In summa, omnia consilio & judicio, non animi impetu, non perturbatione gere, ac te totum in lætitiæ hilaritatisque finus infunde, procul à timore morbi, procul à salutis desperatione.

Expedito jam quemadmodum sanos agere conveniat, ad ea transibo quæ ad morbum curationemque ejus pertinebunt. Ejus causas, signa, atque effectus antea dixi. Eam ob rem non est cur cætera repetendo hîc longum faciam, modò causas mali, quæ ad curationem maximè faciunt animo diligenter repetam atque versem. Nam causæ æstimatio morbum solvit, causæque cognitio, cognitionem eventorum facit. Neque enim cujus causæ certa notitia non est, ejus opinio certum reperire remedium, aut prævidere eventum potest. Quemadmodum enim domus, navigii, hocque genus aliorum fundamenta firmissima esse oportet, ita negotiorum etiam atque actionum medicinalium

dicinalium principia & causas, certas, cognitās & perspectas esse expedit. Causam verò efficientem hujus pestilentis Ephemeræ, ex vapore venenum esse, antè retuli. Ergo educendum id esse, indicatio est. Sed quâ viâ atque ratione, ex naturâ petendum est: Et enim quâ maximè fert natura, eâ educendum docet medicina; fert autem maximè sollicitando sudorem; qui si non sequitur, nihil spei superest; si sequitur, sanitas quoque prospicitur. Sudorem igitur promovere, hujus medicinæ meta atque scopus est, huc omnia referenda. Per sudorem enim ad integritatem venit. At cum duplici ratione sudor profluit, naturâ atque operâ; naturâ, si satis valens robustaque nec impedita ea est; operâ, si laborat, si impedita est, duplici ratione medendi officium nobis incumbit, ut naturæ scilicet omni obsequio dextrè subserviamus valenti, & eidem subsidium opemque feramus laboranti. Dicam primò quemadmodum ægri habendi

bendi sunt, si naturâ manat sudor, tum si operâ. Si naturâ fluit sudor, proxima est necessaria patientia, tum naturæ locum dare, conatus ejus non impedire, vires non frangere, eam motu non defatigare, eodem momento decumbere, vestes, nisi commodè possunt eximi, non deponere, alias, sed modo, si opus est, accersere, abstinere, quocunque modo naturæ quietique sese dedere, de se bonam spem concipere, eamque brevi ratam fore sibi persuadere, animo valere. Nam multum valet animus in re malâ bonus. Atque hæc quidem si indutus est: Si in lecto nudus, non surgere, non membra jactare, se continere, præter faciem nihil aperire, & cætera ex iis quæ jam præcepi, & nudo cum induto communia esse possunt, facere. Si eodem lecto duos corripuit morbus, ne surgant, neve cubilia mutant moneo, etsi id suo fiat incommodo. Ad quod vitandum, consultius est per gravia hæc tempora, ut suum quisque habeat lectum. Ministri

nistri sint vel ex necessariis aliqui, vel ex aliis ii, quos fide, sedulitate, dexteritate, & benevolentia nobis usui esse posse cognoscimus. Hi multi non funto, sed quot res postulat, quod astantium multitudine domus aestuare sæpe solet, & eorum gestus, aspectus, verba, actus ægrotanti sæpe molestiæ sunt & desperationi. His officium est, ægros, si impetu ferantur, suavitate verborum demulcere, animos delinire, si membra jactant, ut quieti se componant jubere, ne se totos denudent, neve pedem aut manum aperto aëri exponant imperare, nimio tamen officio non offendere, si quid desiderant, ministrare. At quo tempore ex casu, quo consilio, ex tempore discere, eò quod sua cuique accessionis parti tempestivitas est data, etiamsi tempus curationis in angusto positum est. Verba vultumque ad hilaritatem per omne tempus componere, ne ex his ægri intelligant, ob quod de se desperent, nusquam vel latum pedem quoad accessio

accessio ad extremum perducta sit, discedere, nunquam ante 24 horas ægrum relinquere. Nam curiosa hæc diligentia multis saluti fuit, uti contrà, negligens incuria multis exitio. Sudandi ministrandique tempus ideo horis 24 definitio, quod hæc ratio foelicis tutæque curationis atque ministratio-
nis esse solet. Nam etsi hora decima-
quinta, exacto jam morbi impetu, ali-
is quibus malum grave non est, libe-
ralius agere licebit, quædam tamen pe-
riculosa multis per has & insequentes
horas incidere consueverunt, dum nimiâ
securitatis confidentiâ morbum aut ne-
glexerunt, aut contempserunt. Per
hæc dum sudor sponte profluit, absti-
nentia esto à cibo ad horas 24, à po-
tione ad horas quinque quàm mini-
mum, si per utriusque necessitatem id
fieri potest, non quò ægri vires con-
vellas, sed quòd facilius corrumpitur
quod ægro corpori infertur, quòdque
natura, cùm jam de victoriâ decernit,
sumptâ potione atque cibo impeditur,
nisi

nisi si virium gratiâ, Christi quam vocant manum, ex margaritis & odoribus confectam exhibere placeat. Periclitante tamen ex abstinentiâ ægro, aut imbecilliore facto quàm ut abstinentiam ferat (quod tantillo tempore non solet incidere, potest tamen) potius erit quod tutius, etiam ante has, ut in his ipsis horis pro diversitate rei & personæ, sed moderatiùs tamen. Eandem observationem septima, nona, undecima, & decimaquarta hora postulant, quòd septima gravius incrementum mali habet, nona delirium continet (maximâ ex parte aio, semper nego) undecima, decimaquarta, & interpositum tempus morbi impetum sustinent. De cætero salva omnia atque tuta, nisi temeritas aut negligentia oberint. Ita in quiete & abstinentiâ habitis ægris, quinta hora potionem etiam liberalem postulat; sed nec sæpe, nec semper, nec nimium, aliis Alæ aut Beræ, aut alterius cervisiæ, cui detracta spuma est, saccharo condulcatæ, si consuetudo

fuetudo fert, aut aquæ hordeaceæ & vini tenuioris atque lenis pari modo aliis; aut aquæ mulsæ, aquæve solæ decoctæ vino tinctæ: Sed omnia bene calentia, sed potestatis omnis reprimentis atque refrigerantis expertia, quòd hæc sudoribus eliciendis adversa, illa secunda sunt. Generosum vinum, merum, & minimè dilutum, nullo modo potûs gratiâ, medicinæ tamen, ut dicemus postea, concedendum. Nam illud ignorari non oportet, quòd calfacto jam corpore, atque agitatis humoribus & spiritibus, vapores facilè caput petunt, ac delirium inferunt, quod cum huic morbo familiare sit & cum periculo junctum, vino auctum, certius malum inferet, & eò magis quò nobilius membrum cerebrum est, ægrique per sudores & insaniam minùs audientes medico sunt. Sumatur potus ex poculo oris angusti, sed fundi capacis atque ampli, adunco rostro seu siphone liquorem proferente, ne aut levare se ægri dum bibunt, cogantur, atque

atque ita inimicum aërem intromittere, aut præceps copia potius naturam vel gravet vel opprimat. Ita habendi ægri si spontè naturæ sudor profluit. At si non nisi operâ id perficitur, prima observatio est, quid id sit quod sudorem impedit, ægrine impatientia, an naturæ infirmitas, astricta cutis, an humor compactus. Etenim istis quatuor modis omne impedimentum comprehenditur. Inter quas cohibiti sudoris causas quemadmodum discernas cùm medendum sit, ita docebo. Incipiam ab impatientiâ. Ea ex inquiete jactationeque ægri nullo negotio sub aspectum cadit. Quare revocandus ad ordinem patientiamque æger est quibus antè dixi modis, si non sponte suâ, at certè vi alienâ, quantâ maximè tamen fieri potest blanditiæ, hortationumque ad rectam rationem & quietem dulcedine. Verùm si natura infirma est, scire licet id fieri, vel quòd ex se debilis ea est, vel quòd ex altero gravante prementeque infirma est. Ex se debilis

lis natura est, cùm nativus calor dimi-
nuitur, & vires fractæ resolutæque
sunt: Primò, vel quòd evacuantur
substantiæ spirituum, vel quòd ea ipsa
dissipantur, consumuntur, & evacuan-
tur, quæ subjecta sunt spirituum, ut
humores, carnes solidæque partes: id-
que ex causis aut extrinsecis, ut aëre
calido, cibo potioneque calidis, motu
concitato & continuo, protractisque
vigiliis: aut intrinsecis, ut perturbati-
one animi, temperamento calido, ar-
dente febre, trahente morbo, gravi do-
lore, largâ fluxione, immodico sudore,
copioso vomitu, intemperantiori Ve-
nere, aut liberaliori evaporatione, quam
Græci homines διαφύγησιν nominant.
Secundò, vel quòd aufertur deficitve
alimentum, idque aut internum, ut
sanguis, aut externum, ut cibus, po-
tio: vel quòd hæc aërque quibus antè
retuli rationibus depravantur ac corrup-
puntur, aut qualitate noxia sunt: Tunc
enim corpus non alitur. Itaque neces-
sariò calor innatus minuitur, vires sol-
vuntur,

vuntur, corpus adimitur. Ex altero natura premitur, cùm vel qualitate adversâ atque oppositâ suffocatur, eaque aut manifesta, ut frigore: aut occulta, ut veneno, halitûve venenato, qualem antea retuli ex specu Puteolanâ: vel humoris copiâ, sive is sanguis sit, ut in athleticis, sive pituitâ, aut alius humor, ut in voracibus & desidiosis. Ergo qui hâc febre pestilenti laborat, corporene firmo, quadrato, & viribus constante sit, an languido, exili & resoluto, æstimandum est. Si firmo (firmo autem naturâ corpore & bene curato, ætateque firmâ atque integrâ omnes ferè esse, qui hac febre diariâ & pestilente tentabantur, antè proposui) certum est per naturæ resolutæ impotentiam & languorem non stare quo minùs sudor profluat. Necesse igitur est compressi corporis ratione, idque vel quòd cutis spiramenta conclusa sunt, vel quòd humor crassus atque copiosus sibi viam obstruit, *μύσιν* primum, alterum *σεγνώσιν* Græci vocant. Sed utra ex his

offensæ causâ est, internoscēs facilè, si expenderis diligenter num æger per antea actam vitam gulæ ventrique deditus homo est, an vivendi sobrietati, otio an exercitio, balneis assueverit atque frictioni, an secus. Nam si homo gulosus est, si vivendi instituto otioso, magna significatio fit naturam plenitudine gravari. Si exercitationi, balneo & frictioni in superiori vitâ non assueverit, meatus cutis constringi, aut humorum crassitudine atque copiâ obturari, aut utrumque esse argumentum est. Hæc enim omnia in eodem aliquando conjunctæ, aliquando separatæ cohibiti sudoris causæ sunt. Sed si valetudinarium corpus est & resolutum, morbo cæterisve causis & intrinsecis & extrinsecis antè comprehensis exhaustum, ex ipsâ naturâ infirmitatem esse certò constat. Cùm tamen incidere solet, ut qui ægritudine aliquâ laborârunt resolutique sunt non infudent, expende profluxitne multum sudoris quò tempore ægrotârunt, an incitatus ille nihil promanavit.

manavit. Si per ægritudinem neque
insudârunt, neque si incitatus est pro-
fluxit fudor, & humoris crassitudo, &
cutis constipatio non incerto indicio
deprehenditur. Itaque pro re natâ
singulis causis obviandum est: Si cu-
tis astricta & humor impactus, iis re-
bus quæ fundendi potestatem habent;
si natura ex se infirma, iis quæ fudo-
rem provocant; illud percommode fit
leni frictione, & calidâ atque ad hoc
accommodatâ potione; hoc calidâ po-
tione solâ. Cavendum tamen est, ne aut
potus aut frictio (nisi opus est) adhi-
beatur, quòd alioquin hæc vires dissi-
pat, & spiritibus liberum exitum facit:
illa naturam occupatam aliò jam avo-
cat atque impedit. Quare postulante
re, compresso corpori offerendum linte-
amen calidum, jubendumque se totum
leniter eo perfricari, & ne vestibus in-
terim sublatis aërem admittat, omni
studio cavere. Nam fricatio hæc mo-
dicè calfacit, vitale robur excitat, hu-
morem solvit, & spiramenta cutis re-
laxat.

laxat. Ita si infudet æger, ab aliis ad-
jumentis abstinendum. Sin minùs rec-
tè exhibebitur potio vini firmioris (hoc
est nec nullarum virium nec ingentium)
& calentis, iis maximè qui per initia
leve frigus sentiunt (aliis ad delirium
obest) quòd id, ut si quid aliud, sudo-
rem blandè promovet, dum crassum
humorem fundit, crudum concoquit,
& conclusos cutis meatus recludit. Si
id ex se non proficit, ex eodem vino
calente optima theriaca, aut selectum
mithridatium frigidiusculis & cute con-
clusis; sed calidis & cute laxis, ex
aceto prodest. Aut quod anisum, cy-
minum, & calamintham incocta habet
vinum. Idem etiam præstat ex vino
mulso vis decocti dictamni, rosmarini,
& chamædryos pota. Aut ex fero
quod lacte, dum fervet, bubulo secrevit
acetum, petroselini, fœniculi, origani,
salviæ, macerisque incoctæ potestas, si
quantum calidissimum potest fumitur.
Sed qui pedibus ægri sunt, quibus hy-
drops, rheumatismus, aliæve pituita
molesta

molesta est, si in hunc morbum incidunt, ex ligno Indico (perfusis semper odoribus) potentior portio bene calens egregiè facit, uti etiam aliis si ad manum est, quòd id lignum cum resinosum est, adversus contagionem valet: cum subtilissimis partibus calidis & siccis constat, humiditatem excrementitiam, si multa est, siccandi, si crassa & frigida, fundendi, & per cutis spiramenta si astricta ea est, digerendi potestatem habet, uti & cætera quæ jam proposuimus. His item Ephemerice inutilis non est usus radicis Sinarum, nomen habentis ex ejus nominis regione extremi Orientis ultimæque Indiae, unde ad nos transfertur; quòd ea etiam putredini adversatur, ægregiè siccat, & sudorem movet. Si hæc non sunt, ex usu erit personatiæ radix ad sudores educendos, si unà cum junco odorato, macere, & calamo aromatico decoquatur. Nos sub ipsis morbi initiis, cum non tam sudoris movendi, quàm etiam veneni frangendi atque

evocandi rationem habuimus, quæ utrumque efficiunt commiscuimus, ne si ex occasione sudor interrumperetur, venenum quod superest de cætero ægrum offenderet. Verùm si spontè manârit sudor, quod venenum tantum retunderet foeliciter exhibuimus, ut ex cyatho uno aquæ oxalidis & dimidiato cyatho aceti rosacei egelidi, terræ sigillatæ ℥ii. ramenti cornu unicorni animalis, pulveris dictamni ana. ℥i. cinnami galangæ, nardi, ana. ℥i. Aut ex aceto calido vel bolus armenius, vel terra sigillata seorsum cum odoribus. His atque id genus aliis usi sumus, sed pro ratione personarum. Nam si laxa cutis, nec obstructa ejus spiramenta erant, frigida & sicca selegimus. Si constricta illa, aut obstructa ista fuerant, calida & sicca maluimus, & meliùs responderunt. Naturæ ex se infirmæ subsidio erit vinum meracum calens, aut id ex decoctis macere, ros-marino herba, aut cypero (quem juncum quadratum Celsus, triangulum Plinius,

Plinius, odoratum alii nominant) liberaliter haustum. Si prima potio sudorem non elicit, iterum atque tertio ex intervallo repetatur, auctis aliquanto tegumentis, atque foco, aut ex puris sicculisque lignis quercûs, fagi atque fraxini, adjecto bdellio odorati suffitûs gratiâ, ladano, aut styrace calamitâ; aut ex odoris lauri, juniperi, abietis atque pinûs seorsum. Vix enim fieri potest, ut per hæc sudor non sequatur. Profluente jam sudore, à potionibus sudorem moventibus atq; à frictionibus abstinendum, & ad eum ordinem potionemq; per omnem accessionem, quæ ante cum sponte naturæ fluxit sudor proposueram revertendum; cum eo tamen ne potio rara aut frequens, tarda nimium aut immodica sit. Sed & vincente jam sudore & naturâ, ubi copiosè sudârit æger, memores nos esse oportet focum diminuere, & tegumentorum augmentum paulatim pro ratione subducere, ubi jam languere corpus coeperit, si id ante undecimam horam fiet. Etenim
decima-

decimaquartâ jam exactâ horâ, etiam de justâ veste demere licet. Decima-octavâ, si levi tantum veste connectus æger sit, satîs est, modò pro temporis ratione ante abundè sudatum est, atque adhuc sudat. Sed si viribus satîs constat, quantus plenissimus & longissimus potest, promanet sudor antequam vestem demas. Ita tamen ne immodico sudore digeratur corpus, atque exhauriatur anima. Cujus rei semper habenda ratio est in infirmis corporibus & digestis spiritibus vel maximè, uti etiam in aliis firmioribus. Neque enim sudoris copiâ tantum, quantum vires æstimandæ sunt. Proinde committendum non est, ut supra vires æger infudet, quòd potior est dubia curatio atque salus, quàm certa mors. Quòd si fortè (ut fit plerunque) corpus jam languere, atque animus ex brevi temporis intervallo deficere ægro videbuntur, antevenire malum futurum par est levi veste sed æquâ contegendo, odoris floribus atque herbis lectum respergendo,

do, rosam cæterumque aroma naribus applicando, loco non æstuante, fenestris patentibus (si quis æstus sit) sic ut perflatus aliquis accedat (quò aëris calorem leve frigus temperet) sed non australis. Nam per hæc gravia tempora austri specularibus arcendi, clausis iis fenestris atque ostiis, quæ ad meridiem spectant, ut & antea retuli, & M. Varronis exemplo in belli Corcyrensis peste demonstratum est; ut dextro lateri incumbat, incurvato leniter corpore, ne partes laborent, jubeo. Ita enim nativus calor spiritusque tanquam in κοιλία (ut est apud Aristotelem) colliguntur, ne se diffundant, sed intrò ad præcipuas partes recedant, coguntur: multo sanè magis quàm resupinato & extento decubitu, in quo nullus ferè locus relinquitur nativo calori & spiritibus continendis. Ut non addam in illâ recurvatâ corporis positurâ membra ægri ita esse composita, ut omnis omnium contentio remittatur, ipsaque otio jam quiescant. Quo fit,

fit, ut cùm cæteris partibus minor est caloris atque spiritûs necessitas, major eorum copia partibus interioribus & jam laborantibus, revocante necessitate, ad reficiendas vires concedatur. Præterea ex aceto & rosâ, vel ex odore vino sudarium naribus admoveto, sic ut eas non contingat, ne refrigerando sudorem prohibeat, ut saltem tardet. Quæ observatio perpetua esse debet & per omne tempus, & per totum accessionis spatium, quòd frigida reprimunt, atque naturæ (cujus motus semper sequendus est) calore agenti venenum adversa sunt. Si caput non est integrum, si mens non constat sed labat, si est inanis profluentia loquendi, alienum non est naribus æstuantis admovere quod veneni impetum & vaporem à capite arceat, id est, rosam & acetum. Si intra verba desipit, nec impetu peccat, nil nisi continendus æger est, cùm plerumque breve id esse consuevit, levatoque accessionis impetu protinus mens redit. Si somnus urget, esto à somno absti-

abſtinentia, quòd per ſomnum veneni
impetus ad interiora cum periculo fer-
tur, cùm jam prodire ad ſalutem ho-
minis expediret. Itaque nomine com-
pellandus homo eſt, clarâ voce, ſuavi
verbere, leni vellicatione excitandus,
neque concedendus ſomnus eſt, uſque
dum adempta eſt omnis dormiendi &
neceſſitas & cupiditas: niſi præſenti
medico perito atque docto, ex venæ
ſalientis contactu, & circumſtantiarum
obſervatione tutò ægrum dormire poſſe
viſum fuerit. Nam parùm peritus
homo, non niſi laborantis vitæ diſ-
pendio, ægrotantis cupiditati nullâ ra-
tione facilè ſubſcripſerit, etiam in ipſo
acceſſionis impetu atque ſtatu. Quæ
acceſſio uſque eò producitur, quoad
materia ad inflammationem apta ſu-
per eſt, ex totoque ſoluta eſt. Ut enim
potens vinum tantisper incenditur,
dum omnem vim vitis flamma depo-
ſuit, ſolâ aquâ relictâ purâ & inſipidâ,
quam vitis ex ſolo traxit, ita corpus
tantisper ardet & inſudat, dum apta ad
id

id materia est, tandemque cessat, cum quicquid est corruptæ materiæ spiritibus mistæ, quod flammæ fomentum esse potuit, absumptum est, spiritibus relictis puris ad eum modum quo antè fuere, quàm ii corrupti & infecti sunt. Quòd si quis per ipsa morbi initia aut incrementa deprehensus est dormisse, evasisse tamen, hoc foelici culpæ adscribendum potius quàm tuto consilio, levitati causæ quàm certæ prudentiæ, fortunæ quàm judicio. Nec si unus aut alter fortunæ arbitrium expertus convaluit, ut omnes fortunam experiantur consulo, cum ea minimè certa securaque salutis norma, minimè tuta foelixque curationis ratio est. Quocirca non qui tantùm habet opinionem medicinæ, non quemvis unum è populo, sed æstimatorem doctum & intelligentem postulo. Ubi enim ignorantia præest, sanitatis leve præsidium est. Per hæc si consequi possumus ut & sudor feratur, & si immodicus est impetus ejus minuatur, & vita, si animus

mus deficit, prorogetur, incipit jam tempus ipsum esse præsidio, & res in tuto. Verùm si per impatientiam steterit quò minùs æger ad plenum sudârit, aut abruptus sudor sit, ex veneno quod superest periculum est vel præsens vel ex intervallo, aut saltem iterandi sudoris necessitas secundò atque tertio, aut eò ampliùs, cùm præsertim quidam etiam cùm duodecies sudârunt (id quod non rarò incidit) vix tandem ad integritatem pervenerunt. Si abunde sudatum est, ex levitate atque alacritate corporis, ex omnium partium mediocri modo, ex continuo ad diem integrum sudore, ex eodem omni ex parte manante, & toto corpore æquabiliter fuso, ex constantiâ virium, & ex facili tolerantia scire licet. Hi enim justî & salutare sunt. Nocentes verò & diminuti, qui parcè, qui certis locis & temporibus, qui inæqualiter & intercise, qui viribus collabentibus, & corpore ægrè gravitérque ferente proveniunt. Quibus accedunt etiam alia
I
duo

duo. diminuti sudoris indicia, tumor cum livore, & sub cute punctio multa instar pungentium acuum, uti ægri referunt. Quos hæc sequuntur, eos quibus antè dixi rationibus ad sudorem revocare consultissimum est, atque ita habere, donec id quod reliquum est educitur, & corpus leve atque alacre redditur. Nam ex interciso nec satis affluente sudore, multos statim aut febris excepit, aut alius morbus qui nec brevis nec solutu facilis erat. Si inter sudores alvus sponte solvitur, tutius est subductâ triplicatâ sindone necessitati naturæ infervire, quàm ægrum loco movere: quod etiam in quâvis aliâ necessitate sequendum cenleo. Etenim de loco in locum, nisi ejusdem lecti, & eum non nisi calidum, sudantem adhuc movere, periculosum esse solet. Declinante jam morbo, nisi necesse est, ad cibum festinare non oportet, antequam accessio ex toto soluta est, sed eâ contentum esse quemque confectione, quæ manus Christi dicitur, &

Christi dicitur, & margaritis odoribusq;
præparatur. Si verendum tamen est ne
interim deficiat æger, tum deficientem
animam succo mali punici dulcis ful-
cire, & imbecillitati jacentis cibo vi-
noque succurrere, vino nec potente
nec debili, sed meraco, fulvo, & aro-
matico, aut ex hoc intritis. Cibo, le-
viori sed parco, ut est ex ovo sorbitio,
ex carne jus, ex capone expressus aut co-
latus succus, aut pista caro, quòd hæc
nutriunt & non onerant. Exactâ jam
accessione, cibus validior atque fir-
mior alienus non erit firmis hominibus
& viribus integris. Languentem enim
stomachum & ex febre resolutum, libe-
ralior cibus atque firmior non parùm
offendit. Itaque à levioribus ad vali-
diora per incrementa deducendus æger
est, & ad consuetos cibos atque con-
dimenta suprâ comprehensa paulatim
revocandus. Super hæc solandæ vires
sunt suavi odore mali aurei, limonis,
pyri, aut pomi odorati, quo languens
Aristoteles usus est, si libro de pomo

credendum est : aut panis recentis atq;
adhuc calidi, quo vitam migrantem
jam prorogavit Democritus, si Laër-
tio fides adhibenda : aut eodem ex vi-
no aromatico aspersa mentha ; Car-
nium item assarum nidore, & odora-
menti, cujus antè compositionem ex-
posui, cùm de præservatione egi, gra-
to odore. Etenim nihil æque vires re-
ficit aut spiritus recreat, nihil contra
ingratam illam & tristem mali speciem
(quam anima semper refugit, ut senti-
nam) quò se anima colligat & soletur
æquè facit, atque odoris gratia, uti in
primo nostro libello de medendi me-
thodo diximus, ubi abunde de reficien-
dis viribus methodo proposuimus. In
exemplis sunt Scotus quidam, qui per
nostra tempora oberrabat in Italiâ &
Britanniâ, & mulier quædam Britan-
na : qui sub custode perpetuo, hæc
Henrici octavi regis Britanniaë, ille
magnatum quorundam in Italiâ & Bri-
tanniâ mandato vixerant, hæc ad an-
num integrum, ille ad menses aliquot
fine

sine cibo potuque, foloque odore. Quod certè insuetum, mirum tamen cuiquam videri non debet, quum præfertim qui Gangis fontem accolunt, folis odoribus vivunt. Nullius enim ad escam opis indigent; odore vivunt pomorum sylvestrium, longiusque pergentes, eadem illa in præsidio gerunt, ut olfactu alantur; quòd si tetriorem spiritum fortè traxerint, exanimari eos certum est. Itaque refocillatis jam spiritibus si opus est, superest se vestibus æger aut exuat si indutus est, atque lectum petat tepidum ad horam unam atque alteram, si id aut ferat aut expectat; ut molli plumâ & æquabili, simplici nec convolutâ ut antea veste, se corpusque labore fessum colligat atque recreet, more eorum qui balneo sudârunt: aut induat, si positâ prius veste nudus est, sed siccato ante utrisque corpore (huic præsertim calido linteamine curiosius sub regumentis) quàm de lecto surgant. Quod etiam per reliquam accessionem concedere licet,

quòd munditie natura delectatur, fudor promovetur, & æger solatur; hac observatione tamen, ut ne aër per imprudentiam nec opinantibus irrumpat, & sudorem fluentem in exitu strangulet, atque ægrum. Ubi jam surrexerit qui infudârit, statim in apertum aërem eum prodire tutum non est. Nam exhaustum & rarum corpus, languentes spiritus, & fractas vires, si subitus, frigidus & infuetus aër excipiat, impendio naturam cogit, & liberaliori quàm par est alvi fluxione vitam sæpe finit. Id quod anno hoc quinquagesimo & altero ultra mille & quingentos quo hæc scripsimus, bene multis apud nos evenisse usu compertum est. Quamobrem ne se aperto aëri committat æger ante secundum aut tertium diem, moneo, neque ei nisi sereno & tranquillo.

Hic ordo foelicis curationis hujus pestilentis Ephemeræ, hæc observatio est. Quem præcessit quemadmodum sanos agere conveniat, ut se à malo tueatur: quid id sit & appelletur: ex
8
quibus

quibus causis oriatur, & quibus temporibus: quibus inditiis deprehendi potest, & quibus modis molestum est: quas personas magis premit, & quibus rationibus.

JOAN. CARI de *Ephmera Britannica libri finis.*

RC

Catalogus Librorum prostantium apud
GUL. & JOH. INNYS.

DE morbis acutis Infantum, cui accessit Liber
Observationes de morbis aliquot gravioribus
medicas complectens. Editio tertia. Per Gualt.
Harris, M.D. 8vo. 1720.

Emmenologia: in qua Fluxus Muliebris menstrui
Phænomena, Periodi, Vitia, cum medendi Me-
thodo, ad rationes mechanicas exiguntur. Authore
Joh. Freind, M.D. Coll. Med. Lond. & Soc. Reg.
Soc. Editio tertia. 8vo. 1720.

Joh. Freind de Purgantibus, in secunda Variola-
rum confluentium Febre adhibendis, Epistola. 8vo.

Hippocratis de Morbis Popularibus, Liber primus
& tertius; his accommodavit novem de Febribus
Commentarios Joh. Freind, M.D. &c. 8vo. 1717.

De curandis Febribus continuis Liber, in quatuor
divisus Sectiones: Quarum singula singulorum mor-
bi temporum, quæ totidem quoque sunt numero,
remedia continent. Authore Jodico Lomnio. 8vo.

Pharmacopœia Bateana, in Libros duos digesta.
Primo Compositiones Galenicæ, altero Processus
Chymici, ordine alphabetico exarantur. Viribus
dosibusque illustrantur; atque Catalogis & Indicibus
accommodantur. Curâ & operâ Tho. Fuller, M.D.
Cantab. 12mo. 1719.

Tentamina Medico-Physica, ad quasdam Quæ-
stiones, quæ OEconomiam Animalem spectant ac-
commodata, quibus accessit Medicina Statica Bri-
tannica. Authore Jacobo Keill, M.D. 8vo. 1718.

Synopsis Medicinæ Universæ Practicæ: sive doc-
tissimorum Virorum de Morbis eorumque Causis ac
Remediis Judicia. Praxi & Observationibus confir-
mata & nonnihil aucta. Authore J. Allen, M.D. 8vo.

Leonardi Plukenetii, M.D. Opera Omnia Bo-
tanica, in sex Tomos Divisa, viz. I, II, III. Phy-
tographia. IV. Almagestum Botanicum. V. Alma-
gesti Botanici Mantissa. VI. Amaltheum Botanicum.
In quibus, Stirpes illustriores minus cognitæ, Exo-
ticæ, rarioresque novissime detectæ ad plures Chi-
liadas describuntur, tum Iconibus Tabulis Æneis
CCCCCLIV. summa cura depictis figurantur. 1720.

